

mirovne novosti

broj 42

mart/ožujak 2015.

Foto: Marija Vuletić

U ovom broju:

- Sedmica ženske solidarnosti i izgradnje mira
- Stakleni strop
- Politika ženske solidarnosti
- Ko se sjeća mirotvorki još?
- Osnaživanje ženskih prava kroz osnaživanje Ženske mreže BiH
- Znanje i samopuzdanje za žene
- Žene - žrtve rata
- Aktivizam prije 100 godina
- U potrazi za izgubljenim vremenom: Priča o ravnopravnosti spolova kroz prizmu stranačkih dokumenata

mreža za izgradnju mira

impresum

Glavni i odgovorni
urednik:
Goran Bubalo

Redakcija:
Dragana Dardić
Aleksandar Žolja

Prevod:
Adisa Ejubović, Sabina
Ortaš, Dženan Šabeta i
Vedran Čelebić

Lektor/ica engleskog
jezika:
Shauna Frantz i Corne-
lius Frantz

design/DTP obrada
Šejla Dizdarević i Samir
Dedić

kontakt
info@mreza-mira.net
www.mreza-mira.net
tel: +387 51 432 750
fax: +384 51 432 452

Naslovnica foto:
Marija Vuletić

2 Mirovne novosti

Sedmica ženske solidarnosti i izgradnje mira

Ženska mreža BiH i Mreža za izgradnju mira su povodom obilježavanja Međunarodnog dana žena organizovala Sedmicu ženske solidarnosti i izgradnje mira. Cilj obilježavanja je bio da zajedničkim snagama i kapacitetima svih organizacija koje su članice ove dvije mreže organizujemo različite aktivnosti širom BiH kako bi skrenule pažnju na položaj žena u BiH, ali ujedno i dale počast ženskom pokretu u BiH te slavile sve žene u prošlosti koje su doprinjele boljem položaju žena u BiH i u svijetu. Tako smo uspjeli/e da napravimo kalendar zajedničkih aktivnosti koji je brojao 67 aktivnosti u 27 gradova i mjesta (Banja Luka, Bihać, Bijeljina, Bosansko Grahovo, Bratunac, Derventa, Doboj, Doboj Istok, Donji Vakuf, Kakanj, Kladanj, Klokočnica, Laktaši, Livno, Modriča, Mostar, Prijedor, Prnjavor, Sarajevo, Srebrenica, Tomislavgrad, Tuzla, Visoko, Vlašić, Zavidovići, Zenica i Zvornik). Ono što izdvajamo i po čemu će se pamtili ovaj 8. mart su:

U petak, 6. marta u organizaciji Mreže za izgradnju mira i Ženske mreže BiH je bila panel diskusija Žene, Mir, Solidarnost i veliku zahvalnost dugujemo našim aktivistkinjama/govornicama: Nj.E. Claire Bodonyi, ambasadorica Francuske u BiH, Indira Bajramović, UŽR Bolja budućnost i Romska ženska mreža, Ljilja Zovko, Parlament BiH, Ljuljjeta Goranbrkić, NDC Sarajevo i Mreža za izgradnju mira, Marija Arnautović, Radio Slobodna Evropa, Vedrana Frašto, Fondacija CURE i Ženska mreža u BiH, i Vesna Bajšanski-Agić, Fondacija Mozaik i Mreža za izgradnju mira, uz moderiranje Dženane Alađuz, Infohouse i NVO Vijeće.

Fondacija CURE zajedno sa individuama, organizacijama i formalnim/neformalnim grupama, te sa članovima/cama Ženske mreže BiH i Mreže za izgradnju mira je organizovala aktivistički 8.mart na Međunarodni dan žena. Početak marša je bio u nedjelju 08.03.2014. godine, u 11:55h, i kretao se od mjesta na kojem se spajaju istok i zapad, mjesta kulturološkog spajanja svijeta (sabrino mjesto je Jevrejski muzej Sarajevo), do Trga djece Sarajeva (ispred BBI centra).

Osmomartovskim maršom podsjetili/e su građane/ke na istinske vrijednosti 8. marta, ali i skrenule pažnju na stvarni položaj žena kako u bh. društvu, tako i u svijetu te su pročitale nekoliko ključnih problema s kojima se žene u bh. društvu suočavaju.

Centralna tema kojom je Fondacija CURE obilježila 8.mart je "Desnica u svijetu - šta jačanje desnice znači za ženska prava?".

Na maršu se nosili transparenti sastavljeno od 50 pitanja koji se tiče ženskih prava koje smo uputili/e onima koji su na vlasti u BiH. Cilj je bio da dobijemo odgovor kako sadašnja struktura vlasti gleda na pitanje abortusa u BiH, da li žene imaju potpuno pravo da odlučuju o svojim tijelima, kako gledaju na medicinski potpomognutu oplodnju, na mobing, diskriminaciju, pitanje nulte tolerancije nasilja nad ženama te pitanje marginalizovanih grupa žena koje se suočavaju s diskriminacijom.

Nastavak na strani 40

Sedmica ženske solidarnosti i izgradnje mira

ŽENE, MIR, SOLIDARNOST

3. – 10. mart/ožujak 2015. godine

www.zenskamreza.ba | www.mreza-mira.net

2014 - JOŠ JEDNA GODINA KOJU SU POJELI SKAKAVCI: Poplave, pitanje porodijskih naknada i opšti izbori u kontekstu ljudskih prava žena u BiH

Proteklu će godinu malo ko od građana i građanki BiH pamti po dobrom - protesti, poplave, napetost prouzročena stalnim sukobima među političkim partijama koje drže zemlju u blokadi vodeći bezuspješne pregovore o ispunjavanju uslova neophodnih za napredak ka članstvu u Evropskoj uniji, nezaposlenost, obespravljanje radnika, opšti izbori koji su još jednom na čelo države doveli stranke sa nacionalnim predznakom koje ni u prethodnim mandatima nisu učinile ništa ili su učinile malo. Shodno tome, 2014. godina ni u oblasti zaštite ljudskih prava žena također nije bila najsjanija.

Piše:

Dalila Mirović

Sarajevski otvoreni centar

Žene su u Bosni i Hercegovini još jednu godinu u nizu bile izložene diskriminaciji i u pristupu ekonomskim i socijalnim pravima. Pored postojeće nejednakosti, diskriminacije, rodno zasnovanog i porodičnog nasilja i socijalne isključenosti žena koje pripadaju marginaliziranim grupama (Romkinje, žene iz ruralnih područja, LBT* žene, žene sa invaliditetom i druge), s tri su se ključna događaja žene u 2014. godini suočile: majske poplave, pitanje ostvarivanja prava na porodijske naknadne i odsustvo, te s opštim izborima.

Pregled ovih, kao i ostalih značajnih događaja u oblasti ljudskih prava žena, napreci (kojih je bilo malo) te stagnacije i regresije (kojih je bilo srazmjerno više), dati su u Godišnjem izvještaju o stanju ljudskih prava žena u 2014. godini autorica Dalile Mirović, Inele Hadžić i Edite Miftari, koji će biti objavljen tokom marta ove godine, a kojeg izdaju Sarajevski otvoreni centar i

Fondacija CURE ispred Ženske mreže BiH, te će se u nastavku ovog teksta referirati na podatke i nalaze koji su u njemu navedeni.

Žene iz područja pogođenih polavama

Majske poplave iz 2014. godine ostavile su katastrofalne posljedice na poljoprivredu, privredu, gradska, ruralna i industrijska područja naše zemlje, te je njima, na direktan ili indirektan način pogođeno više od milion ljudi u Bosni i Hercegovini, od čega bar polovinu čine žene. Na čelu sa Vladom BiH, Svjetska banka, Evropska unija i UN su sproveli istraživanje o potrebama u područjima pogođenim prirodnim nepogodama (UN Women: Gender Equality in Post-Disaster Needs Assessment in Bosnia and Herzegovina) kako bi utvrdili pojedinačne gubitke građana i građanki, njihove potrebe, te dali procjenu dravnih

mreža za izgradnju mira

troškova oporavka, a UN Women su doprinijeli i analizom specifičnih potreba žena ovim područjima, te dale konkretne preporuke kako rješavati ova pitanja na način koji bi osigurao rodnu ravnopravnost.

Jedan od najvećih problema žena u ovim kolektivnim centarima jeste nedostatak privatnosti i lične sigurnosti, pogotovo za dojilje.

S obzirom na nedostatak diferenciranih kvantitativnih podataka o štetama i gubicima u poplavama kada se radi o ženama i muškarcima, UN Women je sproveo i kvalitativno istraživanje o potrebama žena, vršeći intervjue sa predstavnicima_ama nevladinih organizacija i vladinih tijela u 15 mjesta pogođenih majskim poplavama, te su svoju analizu i preporuke bazirale na datim odgovorima. U njihovim se nalazima navodi da odmah nakon poplava, u inicijalnoj fazi kada su se životi osoba spašavali, nije bilo nikakve rodne diskriminacije, te da nije došlo do povećanja nasilja nad ženama, a najveću je zabrinutost civilno društvo pokazalo zbog toga što bi moglo doći do povećanja rizika od eksploatacije rada i trgovine ženama radi prisilnih migracija i internog raseljavanja usljed poplava. Najveće su gubitke i štete pretrpile vlasnice imovina i poljoprivrednice, s obzirom na to da je oko 27% kuća u Federaciji BiH i skoro 40% u Republici Srpskoj registrirano na ime žena, a i na to da više žena nego muškaraca radi u poljoprivredi. Ove farme su često bile jedini izvori primanja za cijelu porodicu, te je neophodno utvrditi iste kriterije za restituciju kako za muškarce, tako i za žene.

U ovom je izvještaju UN Women-a navedeno i to da je više žena, uglavnom treće dobi, nego muškaraca smješteno u kolektivne centre, a prije poplava su u njih ukupno 28 bile smještene interno raseljene porodice usljed rata, od kojih čak 80% čine samohrane majke, odnosno udovice. Jedan od najvećih problema žena u ovim kolektivnim centarima jeste nedostatak privatnosti i lične sigurnosti, pogotovo za dojilje.

Kao što je naznačeno u UN Women-ovom istraživanju o potrebama žena u područjima pogođenim prirodnim nepogodama u Bosni i Hercegovini postoji realna opasnost da će većina novčanih sredstava, mali grantovi za poslovnu podršku i obnovu, kao i sredstava za zapošljavanje koja su prikupljena u periodu nakon poplava, biti usmjerena na muškarce, uprkos činjenici da je potreba žena za ekonomskim resursima - posebno u slučajevima kada je žena na čelu domaćinstva - veoma velika.

Ekonomska participacija žena te pitanje porodijskih naknada i odsustva

Kada se radi o ekonomskoj participaciji žena, u ovom izvještaju se navodi da i dalje postoji tradicionalna podjela poslova gdje žene u većini slučajeva rade u djelatnostima i na radnim mjestima koja su slabije plaćena. Jedan od razloga je i taj da poslodavci često izbjegavaju zapošljavanje žena zbog usklađivanja privatnog i porodičnog života, odnosno zbog (mogućnosti) odsustva sa posla zbog materinstva. Govoreći o pravima porodilja na teritoriju FBiH, bitno je naglasiti da postoji diskriminacija porodilja u privatnom i javnom sektoru jer je isplata razlike plate u privatnom sektoru ostavljena na volju poslodavcu_teljki, dok je u javnom sektoru ova obaveza definirana posebnim kolektivnim ugovorima te se isplaćuje iz budžeta i javnih fondova.

Diskriminacija se dešava i u odnosu na obavezno vrijeme rada prije porodijskog odsustva kao uslova za ostvarivanje tog prava (od 6 mjeseci u Sarajevskom i Zapadnohercegovački kantonu do 9 mjeseci u Kantonu 10), visinu naknade u odnosu na platu (od 50%. Unsko-sanski i Srednjobosanski; 60% Sarajevski kanton; 70% Zapadnohercegovački kanton; 80% Zeničko-dobojski i Bosansko-podrinjski; 90% Tuzlanski kanton i do 100% u Kantonu 10. Posavski kanton ne isplaćuje naknade porodiljama a u Hercegovačko-neretvanskom se svim porodiljama

izaberimo mir zajedno

isplaćuje samo jednokratna pomoć u iznosu od 400,00 KM), te definisanje minimalnih i maksimalnih iznosa. Devet kantona je donijelo kantonalne zakone o osnovama socijalne zaštite, zaštite žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, a od pomenutih devet zakona, osam propisuje i naknade za porodilje. Naknade zaposlenim porodiljama u Posavskom kantonu nisu propisane zakonom i ne isplaćuju se. Hercegovačko-neretvanski kanton ne isplaćuje porodiljske naknade, a Zeničko-dobojski kasni sa isplatom i po nekoliko mjeseci. Kanton Sarajevo je u junu 2014. godine smanjio naknade za 100,00 KM za sve zaposlene majke, dok je neznatno podigao visinu naknade za nezaposlene. Kao što se iz poređenja brojki može vidjeti, zakonska rješenja utiču na veliki nesrazmjer između kantona u visini naknada.

Kada se radi o porodiljskim naknadama u Republici Srpskoj, one su regulisane su Zakonom o radu, Opštim kolektivnim ugovorom, Zakonom o socijalnoj zaštiti i Pravilnikom o ostvarivanju prava iz dječije zaštite. Zakonom o dječijoj zaštiti osnovan je poseban fond koji na pismeni zahtjev poslodavca priznaje istom isplatu naknade za majku koja je na porodiljskom odsustvu. Visina naknade se određuje na osnovu visine prosječne plaće koju je žena ostvarila u posljednja tri mjeseca prije otpočinjanja porodiljskog odsustva.

Politička participacija žena i opšti izbori 2014. godine

Žene u Bosni i Hercegovini nisu jednake sa muškarcima u političkom životu. Generalno, u Bosni i Hercegovini je mali broj političkih liderki, kako na državnom tako i na lokalnom nivou. Rezultati prošlogodišnjih, kao i prethodnih izbora služe kao primjer. U još jednom značajnom istraživanju sprovedenom od strane **Sarajevskog otvorenog centra** i

Fondacije CURE

Politička participacija žena

u BiH u kontekstu opštih izbora 2014. godine, autorice Edite Miftari, a koji

će također biti objavljen tokom marta ove godine, praćeno je učešće i položaj žena na kandidatskim i kompenzacijskim listama, kao i rezultat opštih izbora 2014. godine. U kontekstu učešća žena na kandidatskim i kompenzacijskim listama, autorica istraživanja naglašava da su se 2014. godine izdvojila tri najveća problema: (1) za žene su bila rezervisana uglavnom druga mjesta na listama, (2) u odnosu na muškarce, nesrazmjerno je mali broj žena bilo na čelu stranačkih listi, i (3) muškarci su dominirali na čelu kompenzacijskih listi.

**SARAJEVSKI
OTVORENI
CENTAR**

Prema pomenutoj analizi, na opštim izborima 2014. godine je izabrano ukupno 19,03% žena na svim nivoima vlasti. U Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je izabrano deset žena – sedam žena iz Federacije Bosne i Hercegovine i tri žene iz Republike Srpske, te žene tako čine 23,81% ukupnom broja predstavnika_ca u PS BiH; u Predstavnički dom parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine je izabrana 21 žena, te one tako čine 21,43% ukupnog broja predstavnika_ca u Parlamentu Federacije BiH; u Narodnu skupštinu Republike Srpske je izabrano 12 žena, te one tako čine 14,45% ukupnog broja predstavnika_ca, a kada se radi o broju izabranih žena u skupštinama, one u Skupštini Livanjskog kantona čine 4,00% skupštinskih zastupnika_ca, u Skupštini Unsko-sanskog kantona 6,66%, Bosansko-podrinjskog 16%, Srednjobosanskog 16,66%, Zapadno-hercegovačkog 30,43%, Hercegovačko-neretvanskog

mreža za izgradnju mira

26,66%, Posavskog 23,81%, Tuzlanskog 22,85%, a Skupštine Zeničko-dobojskog Kantona i Kantona Sarajevo imaju jednak udio izabranih zastupnica, po 20,00%.

Kada je u pitanju formiranje izvršne vlasti u BiH, Izborni zakon BiH se i dalje ne primjenjuje dosljedno. Ženska mreža BiH i Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH su u nekoliko saopštenja i dopisa u oktobru i novembru 2014. godine pozivali bh. političke partije i institucije da ispoštuju odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova BiH i da iz političkog procesa ne isključe polovinu stanovništva BiH. U dopisima i saopštenjima je navedeno da se ravnopravna zastupljenost spolova mora garantovati i pri: imenovanju

parlamentarnih/skupštinskih komisija i/ili odbora; izboru predsjedavajućih/predsjednika/ca i zamjenika/ca predsjedavajućih/potpredsjednika/ca parlamenata/skupština; izboru predsjednika/ca vlada i ministara/ica. Nažalost, isključivanje se opet ponavlja i zakon se ne poštuje.

Hoće li ova godina biti slična ili gora od prethodnih, ostaje da se vidi. Nadležne institucije moraju konačno prestati gledati vlastite sitne interese, te biti u službi građana i građanki i zaštititi njihova prava, a organizacije civilnog društva se moraju prestati isključivo nadati da će iduća godina donijeti pozitivne promjene, već aktivno raditi na zagovaranju i lobiranju za ljudska prava, kako skakavci ne bi nju pojeli. ■

Stakleni strop

Stakleni strop političke participacije žena u bh. životu nikada nije bio čvršći. Političke elite zabetonirane u svoje interesne strukture dopuštaju samo eminentnim (čitaj prepoznatljivim) i istaknutim TV licima da brane nacionalne interese, ne preuzimajući odgovornost za povećanje političke participacije žena..

Piše:

Svjetlana Marković

Helsinški parlament građana Banja Luka

didata/kinja, od toga samo jedna žena, koja nije izabrana. Za Predstavnički dom Parlamentarne Skupštine BiH se kandidovalo 747 kandidata/kinja, od toga 306 žena, odnosno 40,96%, a izabrano je samo 10 žena ili 23,81%. Za Parlament Federacije BiH se kandidovalo 1.337 kandidata/kinja, od toga 583 žene, odnosno 43,60%, a izabrano ih je manje od pola, tek 21 žena ili 21,43%.

U Narodnu skupštinu Republike Srpske je izabrano 12 žena, odnosno 14,45%.

Iako postojeći Zakon o ravnopravnosti spolova kao i međunarodni dokumenti

Tako je bilo i na posljednjim Opštim izborima. Prema službenim i konačnim rezultatima Centralne izborne komisije za Predsjedništvo BiH se kandidovalo 17 kan-

izaberimo mir zajedno

predviđaju ravnopravnu zastupljenost polova (minimalno 40% manje zastupljenog pola) kao obavezujuću normu, institucije nadležne za provedbu istog zakona nisu blagovremeno reagovale. Prije i nakon izbora postojale su brojne, pomalo nesinhronizovane, akcije organizacija civilnog društva i pojedinih međunarodnih organizacija koje su upućivale glasače/ce ali i skretale pažnju i pozivale političke partije da pri formiranju vladi imenuju više žena (čak se i Visoki predstavnik u BiH obratio partijama govoreći kako postoji stvarna potreba za postizanjem bolje ravnoteže muškaraca i žena u vladama), ali bez većeg efekta. Nedostaje svijest angažovanih građana/ki, ali i bolja komunikacija između političkih partija, organizacija civilnog društva, međunarodne zajednice i medija kako kako bi stakleni strop počeo da puca. Pucanje staklenog stropa značilo bi poštivanje ključnih zakona i politika koji bi omogućavali povećanje učešća žena na mjestima donošenja odluka, ali i u policiji, vojsci i mirovnim misijama u skladu sa UNSCR 1325. Veće učešće žena u procesu reforme Ustava BiH više nego ikada značilo bi da je staklo počelo pucati, prije svega jer su građani i građanke bili/e isključene iz procesa kreiranja Opšteg okvirnog sporazuma za mir (Dejtonskog mirovnog sporazuma) u čijem sastavu je Ustav BiH (Anex 4). Isto tako su kasnije žene na mjestima odlučivanja (kao političarke koje na mjestima odlučivanja nisu procentualno zastupljene kao i muškarci) bile isključene iz različitih inicijativa međunarodne zajednice i političkih partija za izmjenu Ustava, čime su i pitanja koja bi unaprijedila rodnu jednakost u BiH izostavljena iz ovih rasprava. Takođe, ovo pitanje nije tretirano ni od strane mnogobrojnih inicijativa organizacija civilnog društva za reformu Ustava BiH (koje su uglavnom nudile različita rješenja u pogledu podjeljene nadležnosti entiteta, državne imovine, diskriminacije nacionalnih manjina i jačanje

lokalnih samouprava). Stanje je počelo da se mijenja početkom 2013. godine kada je nekoliko organizacija civilnog društva udružilo postojeće aktivnosti kojima se tretira pitanje rodno odgovornog Ustava BiH i pokrenulo inicijativu naziva „Građanke za ustavne promjene”.

Inicijativa, koja trenutno okuplja 25 individua i organizacija civilnog društva, ima za cilj da skrene pažnju na važnost uključivanja rodnog segmenta (normativno i kroz žene na pozicijama pregovaranja oko reforme) u Ustav BiH koji kao temeljni pravni akt neke države uspostavlja politički i pravni poredak zemlje. Iako gotovo svi demokratski ustavi (neovisno da li su okarakterisani kao starije ili novije demokratije) zabranjuju diskriminaciju po osnovu pola i roda, koristeći se ustavnim odredbama kao što su zabrana direktne/indirektne diskriminacije na osnovu pola i roda, afirmativnim izjavama o ravnopravnosti polova, te afirmativnim akcijama kojim se zahtjeva da država različito tretira muškarce i žene u cilju postizanja jednakih rezultata, Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži eksplicitne odredbe kojima bi se tretirala pitanja rodne i polne jednakosti u BiH. Ni to što je BiH, kao potpisnica mnogobrojnih međunarodnih konvencija, obavezna poštovati i unapređivati ravnopravnost polova, nema velikog uticaja na ravnopravno učešće žena u svim sferama bh.društva, što dodatno otežava napore onih koji godinama vode bitku sa staklenim stropom kako bi se omogućila veća zaštita ženskih ljudskih

Iako postojeći Zakon o ravnopravnosti polova kao i međunarodni dokumenti predviđaju ravnopravnu zastupljenost polova (minimalno 40% manje zastupljenog pola) kao obavezujuću normu, institucije nadležne za provedbu istog zakona nisu blagovremeno reagovale.

mreža za izgradnju mira

Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži eksplicitne odredbe kojima bi se tretirala pitanja rodne i polne jednakosti u BiH.

prava kao i veće učešće žena u političkom i javnom životu zemlje.

Inicijativa je jedinstvena po tome što su se na ovaj način veliki broj aktivistkinja i nevladinih organizacija po prvi put aktivno i zajednički uključile u ovaj proces, što pokazuje i određeni stepen zrelosti organizacija civilnog društva koje su spremene da zauzmu ravnopravan položaj sa političkim elitama i sudjeluju u najvažnijim pitanjima za budućnost građana/ki BiH.

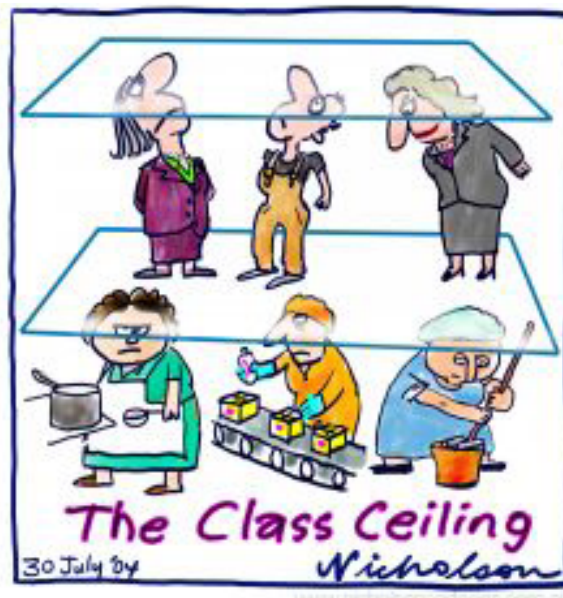
Prioriteti inicijative Građanke za ustavne promjene koji se tiču uvođenja afirmativnih mjera i proširenja kataloga prava odredbama vezanim za oblast zdravstvene, porodične

i socijalne zaštite integrirani su dio Decembarških zahtjeva za mandatni period 2014-2017 (3. i 4. zahtjev) kojeg su predstavnic/e Inicijative za monitoring evropskih integracija uputili Predstavničkom domu parlamentarne skupštine BiH.

Članice Inicijative definisale su i strateški okvirni plan djelovanja za period 2015-2017 smatrajući da BiH u narednom periodu mora aktuelizovati pitanje ustavne reforme u kojem će se voditi primjerima zemalja u okruženju, barem kada je riječ o "nenacionalnim pitanjima" (Ustav Republike Srbije sadrži izjavu o ravnopravnosti polova i zabrani diskriminacije, afirmativne mjere u cilju unapređenja

rodne ravnopravnosti, te garantuje socijalno-ekonomske povlastice finansirane iz javnih budžeta, a Ustav Republike Hrvatske rodno zasnovane afirmativne akcije i ravnopravnost polova vidi kao vodeći princip za tumačenje Ustava).

Iako je primjetan napredak političkog učešća žena na lokalnom nivou, odlučivanje o najvažnijim unutrašnjim i spoljnim pitanjima za zemlju i dalje ostaje na onima koji imaju realnu moć u svojim rukama. A to je ovih 100% u Predsjedništvu BiH, 76.19% u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH, 78.57% u Parlamentu Federacije BiH i 85.55% u Narodnoj skupštini Republike Srpske. ■

POLITIKA ŽENSKÉ SOLIDARNOSTI

Ženska solidarnost počinje sa odlukom da čujem Drugu, da čujem njeno iskustvo, da pustim da njena priča izađe napolje onako kako je ona meni govori. A to znači da sam se složila da je iskustvo svake žene jednako vredno. Da sam sebi važna i da mi je druga važna.

Ženska solidarnost počinje sa odlukom da čujem Drugu, da čujem njeno iskustvo, da pustim da njena priča izađe napolje onako kako je ona meni govori. A to znači da sam se složila da je iskustvo svake žene jednako vredno. Da sam sebi važna i da mi je druga važna.

Ženska solidarnost je odluka da priču Druge čujem, sa vrednostima i interpretacijama kakva ona sama ima. To znači da mi je stalo do nje, i da sam odlučila da imam prostor za priču Druge. Onda sam ja za Drugu javnost. Ona ima svedokinju. I njen jezik je u mom telu.

Solidarnost je izbor kojim validiram sebe i drugu. Potvrđujem svoju posebnost i njenu posebnost. Kada čujem Drugu, kada odlučim da je razumem, onda je to početak razmene, ona više nije sama, ni ja nisam sama. Naučila sam o njoj i o sebi. Njena priča podstiče moju promenu. Ja sam prihvatila da etika brige bude moj izbor.

Ženska solidarnost znači da smo donele odluku da želimo da razumemo Drugu, da je shvatimo u kontekstu hijerarhija patrijarhalnog sistema, u kontekstu

društvenih diskriminacija i dnevne politike. Za to nam je potrebno da stalno ispočetka učimo ko smo mi, emotivno, društveno, politički. Da stalno ispočetka učimo ko je Druga.

Kako ću razumeti jednu mladu Albanku iz Prištine koja ima strepnju da govori Srpski jezik u svom gradu 2012? Ona je gimnaziju završila u privatnim vlažnim prostorima jer

je srpski režim iz mog grada pretio celom Albanskom narodu na Kosovu, i do 2000-te godine pogubio više od njihovih 10,000 ljudi. Kako ću razumeti strah Romkinje iz moje ulice da ide na roditeljski sastanak u belu, ne-romsku školu svoje dece? Svakodnevno neko od komšija će reći 'Prljava Ciganka'. Da li znam da devojka iz Šapca predamnom ćuti o svojoj lezbejskoj žudnji jer joj nisam dala do znanja da u sebi imam prostora za njenu različitost. Kako ću je pitati zašto se plaši, a da ne unesem celu istoriju mržnje prema Romkinjama/ Albankama/lezbejkama u tonu i izabranim rečima?

Ženska solidarnost znači da nam Naši ne ulivaju ništa više poverenja od Drugih. To znali kada posmatramo decu, naša nam deca nisu bolja i lepša od druge. Ne dajmo se od svojih prevariti. To znači da smo izabrali saosećajnost u oba pravca, da imamo svest o sebi i drugima u isto vreme. Ne bi bilo ratova u svetu kada bi saosećajnost prema sebi i drugima bila vrednost državnih politika.

Autor:

Lepa
Mladenović

mreža za izgradnju mira

Solidarnost je,

Tijana Popivoda facilitira radionice iskustva sa mladim lezbejkama u Bosni i Hercegovini 2012. Devojke imaju imena bošnjačka, hrvatska i po koje srpsko. Većina prisutnih ne sme da kaže roditeljima gdje su tog vikenda, jel biti lezbejka još nije obično u njihovim prodociama. Tijana ih sluša, nježno pita, ohrabruje, odobrava, zasmjejava, vežbaju prijateljstvo sa svojim emocijama. Posle se grle i opet se grle i hodaju opuštene ulicama Sarajeva sve zajedno. Na kraju lezbejke kažu, Ona je naša.

Solidarnost je,

Igbale Rogova organizuje oko sto mladih devojaka iz zapaljenih sela Kosova 1999-te u izbegličkom kampu Čegrane u Makedoniji. Devojke prvo čute zajedno, pa neke govore, onda sve u glas viču 'Devojke su snažne!' Na kraju devojke kažu Igbali, Ona je naša!

Solidarnost je,

Kada Selma na uličnoj kampanji 16 dana protiv nasilja čita preko megafona proglas protiv nasilja nad ženama, a Jelena joj prilazi jer vidi da je tu sama, i kreću zajedno da čitaju. Kad je stala pored nje, obe su osetile energiju snage.

Ženska solidarnost nije upisana u školskim udžbenicima, niti knjigama sa fakulteta. Nigde tu nas nema. Kada odlučim da budem ženski solidarna ja postajem pobunjenica poretka. To nije lako, to znači da mi je potrebno da imam još pobunjenica oko mene koje će mi reći da sam u pravu, kako bih mogla reći sebi Ja sam u pravu. A to me okrepljuje.

Ženska solidarnost je početak defašizacije svake od nas. Zato što biramo razumevanje, a ne osudu, zato što biramo empatiju, a ne mržnju. Biramo da budemo odgovorne za svoje činove, emocije i misli, i ne preuzimamo ulogu žrtve. Tako prelazimo granicu nacionalnog konsensusa o pravljenju Neprijatelja.

ŽENSKA SOLIDARNOST JE POLITIKA ANTI-FAŠIZMA.

Zato što nas se tiče kako su Druge/i. Ženski solidarno znači da nam svoji nisu važniji i bolji i lepši od onih drugih. Ženska solidarnost je međunarodna. Jer je nacionalni identitet

samo jedna od različitosti u svetu. Biti ženski solidarna znači biti izdajica patrijarhata, jer nam svoja deca nisu nužno bolja od druge dece, jer sebe vrednujem jednako kao i druge, pošto znam da hijerarhije patrijarhata vode u nasilje nad ženama, decom, zajednicama sa manje društvene moći. U rat. Kreativna nelojalnost patrijarhatu je početak ženske solidarnosti, a to znači da brinemo - politički i emotivno - o sebi i drugima jednako.

Tako je ženska solidarnost feministička politika ■

Ko se sjeća mirotvorki još?

Ovaj tekst je nastao iz potrebe da se raskine sa tišinom o aktivnoj ženskoj ulozi u procesu saniranja posljedica nasilja, mirovnoj edukaciji, razgradnji predrasuda i izgradnji međusobnog povjerenja. Bilo da se oslanjaju na maternalističku struju, koja u prvi plan stavlja majčinske kvalitete i potencijale za mir, ili na feminističko-antimilitarističku struju, koja osvještava jaku spregu patrijarhata, militarizma i nacionalizma, potrebno je ukazati na konkretne zasluge pojedinki, mirovnih mreža i grupa koje se prešućuju i isključuju iz kolektivnog sjećanja.

„Prazninu na vašim policama“[1], kako Virginia Woolf opisuje manjak zabilježenih ženskih postignuća, ne popunjavaju ni biografije sedam žena iz BiH, koje su se 2005. godine našle među „1000 žena za Nobelovu nagradu za mir“. Azra Hasanbegović, Nađa Mehmedbašić, Hatidža Mehmedović, Snježana Mulić, Marijana Senjak, Nusreta Sivac i Alma Suljević nominovane su u okviru inicijative koja je imala za cilj istaknuti uglavnom nedovoljno prepoznata i vrednovana postignuća žena u kreiranju nove kulture mira.[2] Inicijativa „1000 žena za mir“ uključila je žene koje rade na području izgradnje mira na lokalnom, državnom ili međunarodnom nivou, bilo da je riječ o zagovaranju za ljudska

prava, promoviranju mira, nenasilja, obrazovanja, zaštite zdravlja, ili borbi protiv organiziranog kriminala i trgovine ljudima. Hiljadu žena nominovano je na 100-godišnjicu uručjenja Nobelove nagrade za mir austrijskoj književnici i posvećenoj predvodnici mirovnog pokreta Berthi von Suttner, prvoj ženi koja je primila ovu nagradu.[3]

Nominacija nije vijest za bh. medije

Nisu li nesuđene nobelovke iz 2005. godine stara vijest? One nikada nisu ni bile vijest. Njihova priča je samo jedna od mnogobrojnih neispričanih priča o ženama koje su preuzele aktivnu ulogu u procesu izgradnje mira i suočavanja sa prošlošću.[4] Kako navode Zlatan Delić i Arijana Aganović: „Svako naselje, svaki dio grada, svako mjesto u BiH ima svoju žensku priču za koje će biti potrebno vrijeme i naporan rad da bi se ispričale“. Unatoč činjenici da je Nobelova nagrada samo još jedan muški klub koji je do 2014. godine prepoznao značaj 814 muškaraca i samo 46 žena, prepoznavanje i nominovanje mirovnih aktivistkinja bila je prilika da se njihov, nedovoljno vidljiv i priznat, rad približi bh. javnosti. Međutim,

Piše:

Ivana Dračo

Kako bh mediji utiču na percepciju mirovnog aktivizma, odnosno aktivne uloge žena u izgradnji mira.

„Ovolika ženska scena u BiH, u smislu nevladinog sektora, ne bi postojala da nije bilo rata (...) Mi smo se počele baviti feminizmom iz nužde, a ne iz nekog promišljanja teorijsko-praktičnog, nego nas je na to navela nužda saniranja posljedica rata“.

Duška Andrić-Ružić,
„Medica“ Zenica

„Ja sam neprijateljica rata zato što sam feministkinja“, Héléne Brion

mreža za izgradnju mira

kako tvrdi Sanja Sarnavka, ženski glas se još uvijek rijetko doživljava kao „dovoljno uvjerljiv, zanimljiv, autoritativan, da bi ga se uvrstilo među događaje dana, vijesti tjedna, misli desetljeća ili, ne daj bože, genijalne umotvorine tisućljeća“.

Analiza izvještavanja bosanskohercegovačkih štampanih medija imala je za cilj identifikovati vidljivost mirovnih aktivistkinja u BiH, nominovanih za Nobelovu nagradu za mir, i ustanoviti osnovne odlike medijskog izvještavanja o njihovim inicijativama. Navedena analiza pružila je uvid u način na koji navedeni mediji utiču na percepciju mirovnog aktivizma, odnosno na aktivnu ulogu žena u izgradnji mira. Ukupno su analizirana 22 članka, objavljena u periodu januar, 2004. – decembar, 2014., u 6 štampanih bh. medija („Oslobođenje“, „Dnevni avaz“, „Slobodna Bosna“, „Nezavisne novine“, „Dani“ i „Start“). Navedeni mediji su odabrani kao jedini koji su izvijestili o inicijativi „1000 žena za Nobelovu nagradu za mir“.

Iz analize medijskog izvještavanja o nominovanim mirovnim aktivistkinjama najprije je vidljiv nevjerojatno mali broj tekstova (ukupno 22) u kojima se izvještava o navedenoj inicijativi. U izvještavanju ubjedljivo prednjači list „Oslobođenje“ sa 14 objavljenih članaka, dok ostali mediji objavljuju svega jedan ili dva članka.[5] Kada je u pitanju veličina objavljenih članaka, preovladavaju članci veličine 1/8 i 1/4 stranice (16 članaka), dok samo tri teksta zauzimaju jednu do dvije stranice. Samo četiri članka nalaze se na prvih pet stranica navedenih novina, dok većina zauzima zadnje stranice, što simbolično ukazuje na položaj mirovnih aktivistkinja u društvu. Slaba zastupljenost i način medijskog izvještavanja o mirovnim aktivistkinjama doprinosi njihovoj marginalizaciji i neuvažavanju pozicije aktivnih nositeljica promjena.

Bez rodno osjetljivog jezika

Primjetno je i da korištenje rodno osjetljivog jezika još uvijek nije postala uobičajena praksa u bh. medijima, tako da su žene iz naše priče „borci“, „autori“, „mirotvorci“,

„kipari“, „profesori“, „humanisti“, „inicijatori“, „koordinatori“, „kandidati“, „osnivači“, „psiholozi“, „psihoterapeuti“, „sudije“ i „svjedoci“. Naročito je ukorijenjena praksa navođenja titule u muškom rodu, poput „psiholog“, „sudija“ ili „kipar“. Izvještavanje o mirovnim aktivistkinjama u određenim slučajevima je izuzetno nemarno i neprofesionalno, poput navođenja netačnih informacija i sugerisanja da je riječ o dobitnicama, a ne kandidatkinjama za Nobelovu nagradu: „Bivša logorašica iz Omarske Nusreta Sivac dobitnica Nobelove nagrade za mir“ (Oslobođenje, 09.07.2005.) i „Kolektivna Nobelova nagrada za mir za 2005. godinu: Među hiljadu dobitnica i sedam žena iz BiH“ (Oslobođenje, 07.07.2005.). O ignorantskom odnosu prema mirovnim aktivistkinjama svjedoči i podatak da je Nusreta Sivac predstavljena kao članica nepostojeće „Mirovne organizacije za žene“ i to čak u dva članka (Dani, 08.07.2005.) i (Oslobođenje, 25.07.2005.).

Oslobođenje, 7/7/2005

Kada je riječ o „dubini“ obrade navedene teme, vidljivo je da većina članaka temu obrađuje pretežno površinski. Rijetki su članci u kojima su žene imaju priliku biti glavni izvor informacija i same predstaviti svoj rad u širem kontekstu. Sa angažovanom umjetnicom Almom Suljević, koja je svoj rad posvetila problemu minskih polja u poslijeratnoj BiH, jedino „Slobodna Bosna“ donosi detaljan intervju. Ostali članci se nalaze u rubrikama koje obrađuju kulturu i umjetnost. Hatidža Mehmedović predstavljena je kao predsjednica udruženja „Srebreničke majke“, često kroz kratku crticu: „U ratu pobijena joj je cijela obitelj i sva bliža rodbina. Vratila se i sada sama živi u Srebrenici“.[6] Aktivizam Hatidže Mehmedović jasno je smješten u maternalističku struju mirotvorstva i ogleda se u izjavi: „Bol majki je neizreciva i stoga se naše udruženje brine o svakoj

izaberimo mir zajedno

majci bez obzira na vjeru i naciju. Jer majka je majka i ona ima pravo da zna istinu, ma koliko bila bolna”.[7] “Start” donosi intervju sa psihologinjom i direktoricom nevladine organizacije “Medica” Zenica, Marijanom Senjak, u kojem se kratko osvrće na temu psihoterapeutskog rada sa ženama koje su preživjele ratno silovanje. U kratkom članku koji zauzima tek četvrtinu stranice, „Oslobođenje“ u jednoj rečenici spominje inovativni psihoterapijski proces u liječenju posljedica ratnog silovanja, koji je razvila upravo Marijana Senjak.[8]

Udruženje “Srebreničke majke” Majka ima pravo na istinu

SREBRENICA - U okviru globalne akcije nominovanja hiljadu žena iz svijeta za Nobelovu nagradu za mir, među sedam žena iz BiH je i Hatidža Mehmedović, predsjednica Udruženja Srebreničke majke.

“Pored nominacije, drago mi je i što su čelni ljudi iz trideset šest organizacija prepoznali da radim pravi posao. Ja sam članica udruženja Srebreničke majke i čast mi je biti među sedam žena iz BiH koje se bore za mir i pravdu”, kazala nam je Mehmedovićeva. Na upit da li razmišlja o nagradi, Hatidža je kazala:

Hatidža Mehmedović

Oslobođenje, 1/9/2005

Pasivizacija aktivne pozicije žene

Nusreta Sivac je jedna od prvih žena koja je javno progovorila o silovanju koje je preživjela u zloglasnom logoru „Omarska“ te je zahtijevanjem pravde za žrtve seksualnog nasilja u ratu i sakupljanjem svjedočenja doprinijela konačnoj odluci da silovanje po prvi put u istoriji bude prepoznato kao ratni zločin i zločin protiv čovječnosti. Međutim, ovaj istorijski čin ne spominje se u tekstovima o Nusreti Sivac. O njoj se, uglavnom bez dosljednog korištenja rodno osjetljivog jezika, piše kao o „bivšoj logorašici logora Omarska“, „povratnici u Prijedor“, „borcu za ljudska prava“, „diplomiranoj pravnici“, „svjedoku mučenja i stradanja žena“, itd. Aktivna uloga Nusrete Sivac, koja nije samo pasivna „svjedokinja“, „logorašica“ i „žrtva“, već i hrabra, odvažna i angažovana žena koja je preživjela silovanje, tu strašnu, sramotnu riječ koja se kontinuirano izostavlja, i nastavila se boriti da žene koje

su preživjele ratno seksualizirano nasilje ne ostanu ponižene, nevidljive i stigmatizirane već da dobiju podršku i nastave živjeti svoj život dostojanstveno. Samo jedan od četiri teksta u kojima se pojavljuje informacija o nominaciji Nusrete Sivac za Nobelovu nagradu za mir, kratko prenosi njene riječi: „Svu svoju energiju od 1992. godine usmjerila sam na dokazivanje istine i pravde i onoga što se desilo ženama u BiH.“[9]

Predstavljamo nominovane za Nobelovu nagradu : Nusreta Sivac

Svjedok mučenja i stradanja žena

Časopis *Ms. Magazin* dodijelio joj je titulu žene godine, borca za ljudska

Nusreta Sivac rodila je u Prijedoru 20. februara 1951. godine, gdje je završila Gimnaziju, i sama Prvu fakultet u Sarajevu. Nakon studija poročila sa štićenikom saša u Prijedoru kao svaka do 1992. kada je otišla u logor Omarska. Nusreta je bila jedna žena iz dvadeset žena koje su naseljena u ovom logoru, a žena koji je kasnije preživjela žena i na taj način ostala. Bila je svjedok mučenja, terora i istovrsnog seksualnog nasilja i situacija tog dana.

Nakon izlaska iz logora Sivac je otišla u kamp Šator u Zagrebu, gdje se uključila

Nusreta Sivac
jele se vratiti članicama pokreta, pomoći uključivama. Sa

ratu, legala u marševske vojnike u Gataci u istočnoj Srbiji i u BiH. U organizaciji žena BiH 1993. otišla na Rasovine i ljudskim pravima u BiH pod pokroviteljstvom UN, gdje učestvovala na javnim tribinama koje su bile u BiH.

U Prijedoru se vratila 1992. godine, gdje nasti nastala poručiti svaku ženu koja je preživjela ratu treba vratiti miru i pravdi.

Na poziv Halilje, otišla na predavanje u Sarajevu, Beograd, Zagreb, i u Prijedoru se uključila u rad Udruženja žena BiH inicijativa žene za mir, a tako se i nastavila građana koji dolaze iz Agencije izlaska

Oslobođenje, 22/9/2005

Marginalizacija postignuća

U jedinom tekstu na temu nominacije koji je o njoj napisan, intervjuu pod nazivom „Biti pošten prema sebi“, Nađa Mehmedbašić, novinarka i autorica nagrađivanih dokumenarnih filmova koji promoviraju mir i toleranciju, sa usađenom ženskom skromnošću i samokritičnošću tvrdi da se „danas svako predlaže“ („Imaj kriterije u vražju mater!“) i nastavlja: „Ja sam za ženu godine bila predložila moju Razu. Granata joj je u Goraždu ubila oba sina, a nju i muža teško ranila. Nije mogao govoriti, učila ga je ona, i naučila. O tome sam napravila film ‘Ponovi svoje ime’“.[10]Od svih sedam nominovanih mirovnih aktivistkinja, magazin „Dani“ izvještava jedino o svojoj nekadašnjoj urednici i novinarki Snježani Mulić, predstavljajući je šturo kao „prvu novinarku Bošnjakinju koja je ušla u Srebrenicu“ te navodi riječi sa profila objavljenog na stranici „1000 žena za mir“: „U posljednjih 12 godina, Snježana Mulić radi na promociji i zaštiti ljudskih prava, izlažući sebe brojnim rizicima u jednom nacionalističkom i etnički podijeljenom ambijentu“.[11]

mreža za izgradnju mira

„Oslobođenje” navodi i kratku izjavu Snježane Mulić: „Bila sam u Vitezu, a na Palama su mi vezali ruke liscama”, [12] te ističe da je najzapaženiji njen intervju sa tadašnjim gradonačelnikom zapadnog dijela Mostara, Mijom Brajkovićem, dvadeset dana nakon što je potpisan Dejtonski mirovni sporazum.

Iz svega navedenog može se zaključiti da uloga mirovnih aktivistkinja u suočavanju s prošlošću, pronalaženju i dokumentiranju istine, gradnji pomirenja i trajnog mira nije prepoznata kao dovoljno relevantna, autoritativna, ekspertna i zanimljiva čitalačkoj publici, da bi joj se posvetilo dovoljno

novinskog prostora te da bi bila obrađena na adekvatan način. Analiza medijskog izvještavanja o sedam žena koje su davne 2005. godine bile dio inicijative „1000 žena za mir” ukazuje na tendenciju marginaliziranja postignuća mirovnih aktivistkinja u BiH. Čini se kako ni 1000 žena nije dovoljno da bi se iskorijenila praksa nepriznavanja i potiskivanja na periferiju onih koje ni u najtežim uslovima nisu pristajale na pasivnost već su se hrabro i odlučno, pronalazeći uporište u ideji solidarnosti, suprotstavile ratu i nasilju. ■

[1] Woolf, Virginia. *A Room of One's Own and Three Guineas*. Oxford: Oxford University Press, 2008.

[2] Na stranici „Peace Women Across the Globe” mogu se pročitati biografije sedam žena iz BiH nominiranih u okviru inicijative „1000 žena za Nobelovu nagradu za mir, 2005. godine”.

[3] Bertha von Suttner je autorica anti-ratnog romana „Spustite oružje”, osnivačica Austrijskog, a zatim i Njemačkog mirovnog društva te jedina žena koja je prisustvovala Prvoj haškoj mirovnoj konferenciji (1899) i zalagala se za osnivanje Međunarodnog suda pravde.

[4] U knjizi „Sjaj ljudskosti – životne priče mirotvorki u Bosni i Hercegovini”, Zilka Spahić Šiljak iznosi životne priče 11 žena, različitih etničkih i (ne)religijskih identiteta, koje su u svojoj okolini prepoznate kao mirotvorke, humanitarke i aktivistkinje: Besime Borić, Lidije Živanović, Jasminke Rebac, Radmile Žigić, Jadranke Miličević, Amre Pandžo, Danke Zelić, Stanojke Tešić, Sabihe Husić i Nade Golubović. O herojskoj borbi za preživljavanje u opkoljenom Sarajevu piše i Carol Mann u knjizi „Kućne amazonke: otpor žena iz Dobrinje, predgrađa Sarajeva” (Svjetlost, 2006). U publikaciji „Mir sa ženskim licem – osnaživanje žena za suočavanje s prošlošću” (2013), organizacije Lara iz Bijeljine i HO Horizonti iz Tuzle navode 11 mirotvorki: Azra Hasanbegović, Vahida Sulejmanović, Marija Kezić, Duška Andrić, Željka Prša, Marija Divković, Mirsada Bajrić, Lidija Salcer Šunjić, Branka Čarapić, Danica Perić Lončarević i Anka Todorović.

[5] Nezavisne novine objavile su 2 članka, Dnevni avaz 2 članka, Slobodna Bosna 2 članka, Start 1 članak i Dani 1 članak.

[6] „Škorpionima’ treba suditi u Hagu ili Sarajevu”, *Oslobođenje*, 02.10.2005.

[7] „Majka ima pravo na istinu”, *Oslobođenje*, 01.09.2005.

[8] „Predstavljamo nominovane za Nobelovu nagradu: Marijana Senjak. Priznanje za rad”, *Oslobođenje*, 21.09.2005.

[9] „Predstavljamo nominovane za Nobelovu nagradu: Nusreta Sivac. Svjedok mučenja i stradanja žena”, *Oslobođenje*, 22.09.2005.

[10] „Biti pošten prema sebi”, *Oslobođenje*, 06.12.2009.

[11] „Nominirana i Snježana Mulić, urednica magazina Dani”, *Dani*, 08.07.2005.

[12] „Nagrada za profesionalnost”, *Oslobođenje*, 19.09.2005.

LITERATURA

Aganović, Arijana i Zlatan Delić. „Devedesete. Rat i nakon rata u Bosni i Hercegovini.” Zabilježene – Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20. vijeku. Ur. Jasmina Čaušević. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija CURE, 2014. 177-225.

izaberimo mir zajedno

Majstorović, Danijela, i Vladimir Turjačanin. "The representation of Women in Bosnian-Herzegovinian Dailies: Gender and Ethnic Separation in Society." Stereotyping: Representation of Women in Print Media in South East Europe. Ur. Nirman Moranjak Bamburać, Tarik Jusić, Adla Isanović. Sarajevo: Mediacentar, 2006. 81-110.

Perković, Marija. "Ženska mirovna politika." Neko je rekao feminizam: Kako je feminizam uticao na žene XXI veka. Ur. Adriana Zaharijević. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll – Ured u BiH, Fondacija CURE, 2012. 376-390.

Rill, Helena, Tamara Šmidling, i Ana Bitoljanu, Ur. 20 poticaja za buđenje i promenu o izgradnji mira na prostoru bivše Jugoslavije. Beograd-Sarajevo: Centar za nenasilnu akciju, 2007.

Sarnavka, Sanja. Put do vlastitog pogleda – Kako čitati, slušati i razumjeti medijske tekstove i medijsku kulturu. Zagreb: B.a.B.e, 2010.

Topić, Tanja, Aleksandar Živanović, i Aleksandar Žolja. Mirovni aktivizam u Bosni i Hercegovini. Banjaluka: Helsinški parlament građana, 2008.

Yuval-Davis, Nira. Rod i nacija. Zagreb: Ženska infoteka, 2004.

Ovaj tekst je objavljen uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Autori publikacije su odgovorni za njen sadržaj i stavovi koji su u njemu izneseni ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Osnaživanje ženskih prava kroz osnaživanje Ženske mreže BiH

Projekat „Osnaživanje ženskih prava kroz osnaživanje Ženske mreže BiH“ u partnerstvu provode Fondacija CURE i Sarajevski otvoreni centar uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Norveške u BiH.

Projekat aktivno radi na jačanju Ženske mreže Bosne i Hercegovine kroz njeno struktuiranje, administraciju i jačanje kapaciteta.

U 2014. g. u okviru projekta Ženske mreže BiH je provedeno nekoliko značajnih aktivnosti od kojih su najznačajnije:

- Pokretanje web portala www.zenskamreza.ba kao centralnim mjestom promocije aktivnosti Ženske mreže Bosne i Hercegovine;
- Analiza kapaciteta članica Ženske mreže BiH sa ciljem utvrđivanja jasnog organizacijskog kapaciteta Ženske mreže BiH;
- Sinhronizovana kampanja za veće učešće žene na izborima 2014. g.

u kojoj je učestvovala 121 volonterka, i tokom koje je razgovarano sa preko 2400 osoba. Kampanja je provedena u sljedećim gradovima: Derventa, Jadar, Grahovo, Jajce, Višegrad, Trebinje, Zenica, Bihać, Goražde, Livno, Bijeljina i Sarajevo;

- Pripremljeno istraživanje POLITIČKA PARTICIPACIJA ŽENA U BOSNI I HERCEGOVINI U KONTEKSTU OPĆIH IZBORA 2014. (Analiza učešća žena na stranačkim listama i konačnih rezultata Općih izbora 2014.);
- Organizovana je Radionica unapređenja kapaciteta članica Ženske mreže za monitoring ženskih ljudskih prava, koja se osvrnula na instrumente CEDAW izvještavanja;
- Organizovana konferencija Ženske

mreža za izgradnju mira

Ženska mreža BiH

mreže BiH „2015 – kao godina prekretnica za ženska prava u BiH“ koja je okupila predstavnice organizacija članica Ženske mreže BiH i političarke. Konferencija je rezultirala zaključcima i preporukama koje su dostavljene javnosti i svim političkim subjektima u BiH;

- Pripremljene mape ženskih prava u BiH i ženskog organizovanje koje će biti objavljene na web stranici www.zenskamreza.ba i distribuirane članicama Ženske mreže BiH.

Pored navedenog, tim Ženske mreže BiH aktivno radi na umrežavanju i pružanju tehničke podrške članicama i drugim zainteresovanim organizacijama i individuama koje žele da unaprijede kvalitetu života žena i djevojčica u Bosni i Hercegovini. Jedan od najvažnijih aspekata našeg rada su i javna saopštenja i reakcije na dnevna društveno – politička događanja kojima se podiže vidljivost Ženske mreže BiH, ali i skreće pažnja šire javnosti da u Bosni i Hercegovini postoji snaga spremna da reaguje na sve oblike diskriminacije i nasilja nad ženama. ■

Piše:

Aida Daguda

Centar za promociju civilnog društva

ZNANJE I SAMOPOUZDANJE ZA ŽENE

Još se sjećam prvog susreta sa svojom mentoricom, vlasnicom velike farmaceutske kompanije u Americi. Očekivala sam da steknem nova znanja o poslovnom sektoru i da ih primjenim u svom radu, ali sam tokom učešća u FORTUNE mentorskom programu koji zajednički organizuju američka vlada i organizacija Vital Voices naučila nešto mnogo bitnije od poslovnih vještina – da je važno imati samopouzdanje, vjeru u sebe, govoriti glasnije i biti bez straha, širiti i njegovati svoju mrežu društvenih kontakata. Moja mentorica, Candace Kendle, pokazala mi je svojim primjerom da je bitno pomoći drugim ženama, jer naš put u poslovnom svijetu i u životu ima puno izazova na koje možemo zajedno bolje odgovoriti.

Sada vraćam „dug“ prema svim mentoricama od kojih sam dobila pomoć tokom života putem bh. mentorskog programa za žene (mentoRING). Sa ljubavlju pratim napredak mladih žena kojima sam ja bila mentorica, i uživam u njihovoj odvažnosti i rastu samopouzdanja.

Nakon prve tri godine rada naš mentoRING je ojačao i postao najveći mentorski program za žene u BiH, ali i u regiji Zapadnog Balkana. Ukupno 1.170 žena je direktno učestvovalo u mentorskom programu, kao mentorica ili kao korisnica. Preko 6.000 žena prati informacije i razmjenjuje ideje preko Facebook stranice „Najmoćnije žene Bosne i Hercegovine“ i preko web stranice www.mentoring.ba. Iako imamo mentorice iz raznih oblasti, primjetan je trend rasta interesa u dvije oblasti – poslovne vještine i politički angažman. Tokom 2014. godine smo uspjeli formirati grupu za podršku ženama u politici (TAG), koja se sastoji od 38 žena, osposobljenih za pružanje podrške u oblasti komunikacije, predizbornih kampanja, zagovaranja.

Novi ciklus mentoRING-a

Polovinom januara ove godine je otvoren poziv za prijave u četvrti krug mentorskog programa, za 2015. godinu. Ove godine imamo

izaberimo mir zajedno

novinu u programu, a to je da se po prvi put i muškarci mogu prijaviti kao mentori, pa je ovo svojevrsni izazov za muškarce koji se ne boje (jačanja) žena. Prijave za mentorice i mentore, kao i za korisnice programa mogu se slati do 28.2.2015. godine, nakon čega će se vršiti formiranje parova po raznim oblastima (pravo, marketing, politika, PR, banke, zdravstvo, obrazovanje itd). Prijava je jednostavna i brza, i vrši se putem online obrasca koji se nalazi na web stranici www.mentoring.ba i na Facebook stranici „Najmoćnije žene Bosne i Hercegovine“.

mentoRING je specifičan program još po jednoj činjenici, a to je da je ova inicijativa pokrenuta bez finansijske podrške bilo kojeg donatora, i da se zasniva na volonterskom radu mentorica, podršci biznis sektora kao sponzora pojedinih aktivnosti i vlastitim

resursima Centra za promociju civilnog društva. Prošle godine smo dobili podršku Američke ambasade u BiH, a ove godine se ponovo oslanjamo na lokalne izvore podrške. Dokazali smo da dobra ideja uvijek nađe način za ostvarenje!

BiH ima veliki broj sposobnih, obrazovanih žena koje imaju mogućnost dati značajniji doprinos u razvoju demokratije, ekonomije i u upravljanju državom. Te su moćne i sposobne žene često „skriveno“ od javnosti, zauzete savjesnim izvršavanjem brojnih poslova i obaveza, kako na poslu tako i u porodici.

mentoRING će nastaviti i u narednim godinama da „naoružava“ mlade žene znanjem i samopouzdanjem, i da gradi mrežu podrške za napredovanje i unapređenje položaja žena u poslovnom svijetu i politici.

Mi sa ovim aktivnostima nastavljamo i u narednim godinama, sa posebnim akcentom na razvoj ženskog poduzetništva, i pozivamo sve zainteresirane da nam se priključe. ■

ŽENE - ŽRTVE RATA

Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju je u nekoliko presuda koje su predstavljale prekretnicu u razvoju međunarodne pravde na polju rodni zločina, omogućio krivično gonjenje seksualnog nasilja kao ratni zločin, zločin protiv čovječnosti i genocid. Procjenjuje se da se broj žena seksualno zlostavljenih u ratu u Bosni i Hercegovini (1992-1995) kreće od 20.000 do 50.000.

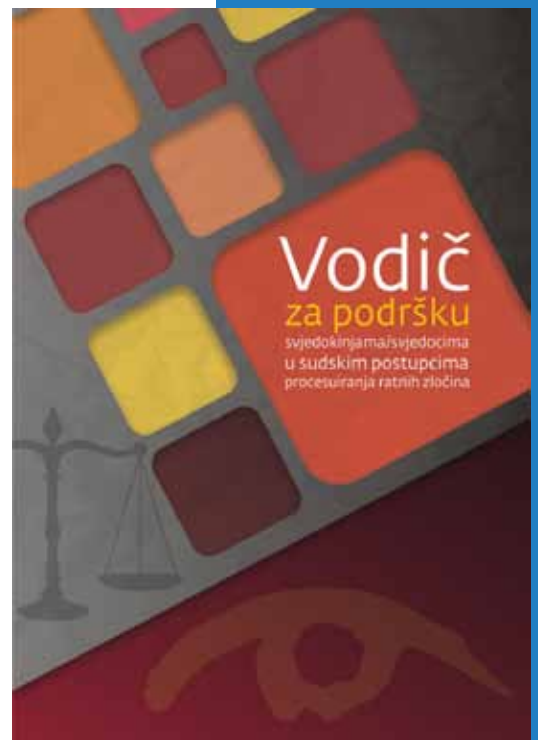
U skladu sa domaćim i međunarodnim mehanizmima BiH s jedne strane ima obavezu da identificira osobe odgovorne za počinjene zločine, da ih osudi i kazni, a s druge strane da obezbijedi zaštitu, podršku i jednak tretman svim žrtvama i svjedocima koji sudjeluju u krivičnim postupcima u predmetima ratnih zločina.

U trenutno uspostavljenom sistemu podrške žrtvama/svjedocima mali broj formiranih Odsjeka za podršku svjedocima pruža isključivo psihološko savjetovanje/podršku, dok su realne potrebe žrtava/svjedoka

daleko veće. Podrška u vidu pravne pomoći nije zastupljena.

Kroz dugogodišnje iskustvo i rad sa ženama žrtvama rata, nevladine organizacije su prepoznale problem nepostojanja adekvatnog sustava za pomoć, podršku i zaštitu žrtvama naročito ženama žrtvama rata kao svjedokinjama u sudskim postupcima procesuiranja ratnih zločina u BiH.

Kroz projekat Fondacije lokalne demokratije pod nazivom „Poboljšanje položaja žena žrtava rata u BiH“ finasiran od Ambasade Kraljevine Holandije, iz programa Matra formirana je mreža podrške za navedenu kategoriju, pod

mreža za izgradnju mira

POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA-ŽRTAVA RATA U BOSNI I HERCEGOVINI

DOBILI STE POZIV ZA SVJEDOČENJE

SVJEDOČITI O SEKSUALNOM NASILJU TOKOM RATA JE BOLNO I TEŠKO

SVJEDOČITI O LIČNOM ISKUSTVU JE JOŠ TEŽE

POMOĆI ČEMO VAM DA SE PRIPREMITE

STRUČNJACI - PRAVNICI I PSIHOLOZI PARTNERSKIH NEVLADINIH ORGANIZACIJA IZ CIJELE BOSNE I HERCEGOVINE U SARADNJI SA ODJELIMA ZA PODRŠKU SVJEDOCIMA PRUŽIT ČEVAM BESPLATNU PSIHOLŠKU I PRAVNU POMOĆ PRIJE, ZA VRIJEME I POSLIJE SUDBJNA

DOĆI ĆE TAKO GDJE VI ŽELITE: NA VAŠU ADRESU, ADRESA VASOG ODREĐENILU GDJE GOD VAMA ODGOVORA

POZOVITE NAS: BILNO 033 570 560 ILI NAŠE PARTNERE:

PROJEKT PODRŠKE REALIZIRA FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE

PROJEKT FINANSIRA PROGRAM MATRA, KRAJEVINE HOLANDIJE

Kingdom of the Netherlands

nazivom:

Mreža za podršku svjedocima u Bosni i Hercegovini

Mrežu čine devetnaest (19) nevladinih organizacija iz cijele Bosne i Hercegovine koje su uvezivanjem i suradnjom kako međusobno tako i sa relevantnim institucijama sistema, uspostavile sistem direktne podrške ženama-žrtvama rata, svjedokinjama u postupcima ratnih zločina, u smislu psihološke i pravne pomoći, prije, za vrijeme i poslije sudskih postupaka procesuiranja ratnih zločina. Sistem je razvijen kroz rad mobilnih timova sastavljenih od pravnika/ica i psihologa/inja, članica mreže, kroz praktičnu podršku ženama žrtvama rata

koje su pozvane da svjedoče u krivičnom postupku.

Članice Mreže za podršku svjedocima svjesni da su zaštita i podrška permanentno potrebni u BiH, te će nastaviti sa radom i po okončanju projekta, prema potpisanom sporazumu ali i usvojenom etičkom kodeksu članica.

Kao dodatni vid podrške kreiran je Vodič za podršku svjedokinjama/svjedocima u sudskim postupcima procesuiranja ratnih zločina. Vodič pruža informacije o procesu svjedočenja, sudskom postupku, načinima i uvjetima postavljanja imovinskopravnog zahtjeva, materijalnim i procesnim pravima svjedoka, kao i informacije o postojećim servisima podrške žrtvama kako od strane institucija, tako i nevladinog sektora širom BiH.

Vodič i informativne letke svi zainteresovani mogu preuzeti sa web stranice FLD http://www.fld.ba/upload/documents/fld_vodic_za_podrsku.pdf

Tekst priredila:

Jasmina Čaušević

Sarajevski otvoreni centar

Originalni tekst pod nazivom *Žene kroz smjenjivanje epoha (autori/ca Aida Spahić, Fabio Giomi, Zlatan Delić) objavljen je u knjizi Zabilježene – Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20. vijeku, (grupa autorica/a, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija CURE, 2014).*

Aktivizam prije 100 godina

Žensko pitanje postoji. To pitanje nisu stvorili ni muškarci, kao što neke feministkinje misle a ni žene, kao što tvrde antifeministi.

Žensko pitanje stvorile su prilike.

(Đulistan - časopis za kulturno i socijalno podizanje muslimanske žene, 1926. Godina, broj 2, str. 28.)

Iako nakon rata nastupa period bijede i spore postratne obnove, između dva svjetska rata došlo je do povećanja urbanih centara i širenja kulture, društvenog djelovanja i obrazovanja. Žensko djelovanje uzima maha i ocrtavaju se jasne granice ženskog pokreta. Žene su se zalagale za pravo glasa, humanitarni rad i obrazovanje koje bi im omogućilo veći izbor profesija. Pokret za emancipaciju žena razvijao se u dva pravca: feminističkom i proleterskom. Mnogobrojne građanske, humanitarne, vjerske, ali i nacionalne organizacije ubrajale su se u feminističke. Ne možemo govoriti o radikalnom feminističkom djelovanju, već prije o umjerenom koje je težilo poboljšanju položaja žene u okviru postojeće matrice i promovisalo humanitarni

rad kao žensku djelatnost. Proleterske organizacije usko su povezane sa radničkim pokretom i klasnom borbom. Ono što historija ne bilježi jeste da se period od prve četiri decenije 19. vijeka može smatrati zlatnim dobom ženskog angažmana u ovom regionu, te jasnim začecima feminističkog djelovanja kroz sve spomenute oblike udruživanja. Međutim, samo je nekolicina žena zapamćena i predstavlja dio kulturne baštine danas, jer im je tragove zametnuo Drugi svjetski rat i komunistička ideologija. Općenito, ekonomski i socijalni status stanovništva nije se značajno promijenio stvaranjem nove države.

Već krajem Prvog svjetskog rata bilježi se velikih broj društava i udruženja, od

izaberimo mir zajedno

kojih su mnoga postojala i prije rata ali svoj rad obnavljaju tek po njegovom završetku. Registrovano je 1.256 društava u 258 naselja, a najviše u Sarajevskom okrugu (300), zatim u Banjalučkom (248), Tuzlanskom (222), Mostarskom (198), Travničkom (181) i Bihaćkom (107). Postojala su odvojena ženska društva (Udruženje univerzitetsko obrazovanih žena, Kolo ruskih sestara u Sarajevu, Materinsko udruženje u Sarajevu, Društvo za prosvjećivanje žena i zaštitu njenih prava, Dobrotvorno-prosvjetna zadruga Jugoslovenki u Sarajevu, Evangelistička ženska pomoć u Sarajevu, Udruženje jugoslavenskih domaćica, Kolo Srpskih sestara u Čajniču, Rogatici, Srebrenici, Sarajevu, Vlasenici, Društvo "Hrvatska žena" u Fojnici, Hrvatska katolička Orlica (uz Hrvatski katolički Orao) – Kiseljak, Hrvatske katoličke Orlice – Kraljeva Sutjeska, Vareš, Sarajevo, Hrvatsko katoličko žensko udruženje – Vareš, Dobrotvorna zadruga "Srpkinja" - Visoko, Dobrotvorna zadruga "Srpkinja" - Višegrad, Dobrotvorna zadruga "Srpkinja" - Sarajevo, Cecilijino društvo – Sarajevo, Evangelische Frauenhilfe – Sarajevo, Hrvatsko katoličko žensko društvo – Sarajevo, Hrvatsko materinsko društvo – Sarajevo, Hrvatska žena – Sarajevo, Societat de vižitar doljentas – dobrotvorno društvo Jevrejki – Sarajevo) ali su žene organizovane i u okviru postojećih nacionalnih društava - Gajret, Prosvjeta, Napredak, Narodna uzdanica. Neka od ovih ženskih udruženja su bila građanska, neka ljevičarska, ali je bilo i nacionalnih i vjerskih.

Žene Bosne održavaju prvi javni zbor 8. marta 1913. godine na Međunarodni dan žena, koji se pretvara u protestni zbor na kojem su zahtijevale ekonomsko i političko oslobođenje žena i na kojem je pročitana pozdravni telegram Klare Cetkin u ime Međunarodne organizacije žena socijaldemokratkinja. Godine 1918. je, također, u Sarajevu proslavljen 8. mart (Proslava ženskog dana) gdje je učestvovalo oko 2.000 žena.

U jesen 1919. godine u Sarajevu se osniva Društvo za prosvjećivanje žene i zaštitu njenih prava sa ciljem da se bavi obrazovanjem, kao i građanskim i političkim pravima žena. Društvo je izdavalo list Ženski pokret, čiji je naziv preuzelo u svom kasnijem djelovanju,

na čelu sa feministkinjama koje su se borile za građanska i politička prava i općenito za ravnopravnost. Polazišna tačka djelovanja ovog Društva bio je protekli rat i sve ono za što su se žene pokazale sposobnim u to vrijeme. Zahtjevi feminističkog pokreta odnose se i na lična i na porodična prava, a zahtjev za pravo glasa je bio jasno definisan u građanskim, ali i socijalističkim i komunističkim organizacijama žena. Društvo za prosvjećivanje žene kasnije mijenja naziv u Ženski pokret. Bore se za pravo glasa, ekonomsku nezavisnost udate žene, priznanje jednakog starateljstva oca i majke nad djecom, osiguranje izdržavanja majke i djeteta putem zakona, izmjene nasljednog prava u korist žene, zaštitu ženske radne snage, uvođenje ženskih inspektora rada, napredovanje u pozivima kojima se žene bave i slobodan pristup u politički život.

U periodu između dva rata u redovima žena neprestano je rastao broj pristalica radničkog pokreta i Komunističke partije. Žene su bile aktivne u sindikalnim organizacijama, radničkim partijama i prvi je bio zahtjev za oslobođenje radničke klase, a tek onda ravnopravnost žene jer je ideja bila da će klasno oslobođenje predstavljati i oslobođenje žene. Već 1917. počinje brže oživljavanje radničkih organizacija i Socijalističke partije u BiH, a u martu 1918. godine formiran je Ženski socijalistički agitacioni odbor koji je zajedno sa Odborom rezervističkih žena organizovao proslavu 8. marta u kojoj su učestvovala brojne žene, među kojima i znatan broj muslimanki. Te iste godine, proslava Međunarodnog dana žena koja je održana 24. marta, privukla je 2.000 žena koje su održale Skupštinu u Radničkom domu i donijele Rezoluciju djelovanja. Sekretarijat žena socijalista

Bore se za pravo glasa, ekonomsku nezavisnost udate žene, priznanje jednakog starateljstva oca i majke nad djecom, osiguranje izdržavanja majke i djeteta putem zakona, izmjene nasljednog prava u korist žene, zaštitu ženske radne snage, uvođenje ženskih inspektora rada, napredovanje u pozivima kojima se žene bave i slobodan pristup u politički život.

mreža za izgradnju mira

osniva se 1919. godine i do kraja 1920. godine okuplja komunistkinje. Prevod knjige Klare Cetkin, Žene i studenti objavljen je 1924. godine. Na inicijativu Ženskog saveza iz Srbije, održan je Prvi kongres u Beogradu 1919. godine na kojem se osniva Narodni ženski savez Srpkinja, Hrvatica i Slovenki koji okuplja oko 200 različitih društava, između ostalog i mnoga iz BiH. Od 1929. godine djeluje pod imenom Jugoslavenski ženski savez, a od 1936. izdaje i svoj glasnik. Na Drugom kongresu Saveza 1920. godine izdvajaju se udruženja sa feminističkim programima i osnivaju feminističku sekciju te se bave građanskim vaspitanjem žena i drugim temama poput obrazovanja, kurseva, predavanja, književnosti i higijene. Iako su bila u članstvu Jugoslavenskog ženskog saveza, većina udruženja iz BiH bila je nepovezana te su često i sama bila faktor nacionalne podijeljenosti i antagonizama. Godine 1921. zabranjen je rad Komunističkoj partiji pa je većina žena prešla u Društvo za prosvjeđivanje žena. Alijansa ženskih društava u Kraljevini SHS osnovana je 1923. i borila se za politička

prava žena, ali i da se rad domaćice prizna kao svaki drugi plaćeni rad, da se prizna jednakost u roditeljskim pravima muškaraca i žena. Godine 1927. grupa intelektualki osniva Žensku stranku i aktivno i borbeno nastupa za pravo glasa žena, ali svoj rad prekida 1929. jer se diktaturom u Jugoslaviji zabranjuje rad političkih stranki. Krajem 1927. godine osniva se Udruženje univerzitetski obrazovanih žena, sa sekcijom i u Sarajevu, koje štiti profesionalne interese žena i traži promjene u građanskom pravu. Omladinska sekcija ženskog pokreta osniva se 1935. godine i okuplja mlade žene i studentice te postaje mjesto za okupljanje antifašistkinja.

Neophodno nas je iznova podsjećati da su ženska udruženja i naše pretkinje, još prije 100 godina, organizovala masovne radničke, antimilitarističke i antifašističke akcije, te se zalagale za puštanje političkih zatvorenika. Za šta se mi danas zalažemo?!

Kompletna knjiga je dostupna na linku <http://soc.ba/zabiljezene-zene-i-javni-zivot-bosne-i-hercegovine-u-20-vijeku/> ■

U potrazi za izgubljenim vremenom: Priča o ravnopravnosti spolova kroz prizmu stranačkih dokumenata

Dženana Alađuz (2014)
Sarajevo: INFOHOUSE.

U Bosni i Hercegovini žene čine većinu glasačkog tijela i većinu članstva političkih partija, i prema trenutno važećim zakonskim rješenjima žene moraju činiti 40% kandidata na izbornim listama svake stranke. Kako u BiH u skoro svim sferama djelovanja postoji procjep između teorije i prakse, tako i u ovom rodno osjetljivom problemu: u propisima jedno rješenje, a u praksi žene su i dalje u potpunosti marginalizirane na političkoj i ekonomskoj sceni. Žene političarke su jednostavno nevidljive.

Trenutni politički kontekst takvo stanje samo produbljuje. Političke stranke su preuzele

izaberimo mir zajedno

većinu moći u Bosni i Hercegovini. Odluke o najvažnijim pitanjima donose stranački lideri, a ne za to određena državna/entitetska tijela, parlamenti, ministarstva. Čak i međunarodna zajednica, kad želi inicirati rješavanje krucijalnih pitanja poput provedbe presude Sejdić-Finci (Evropski sud za ljudska prava u Strazburu), konsultira stranačke lidere

umjesto nadležna ministarstva, pravosudne institucije...

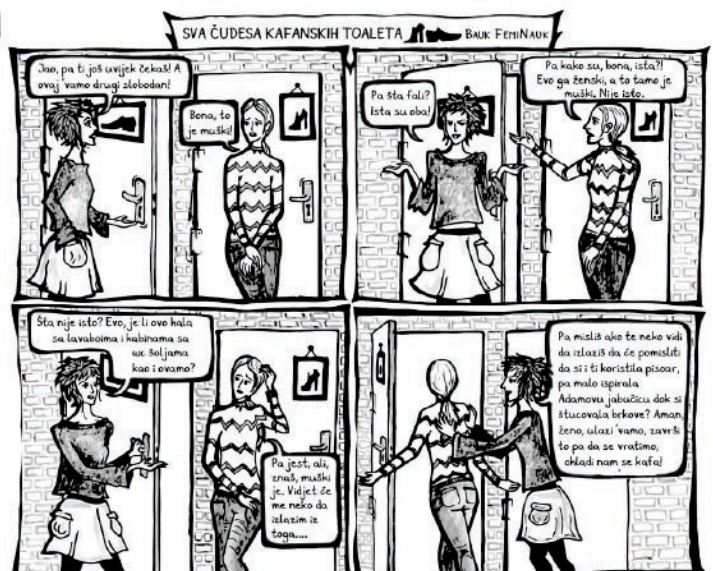
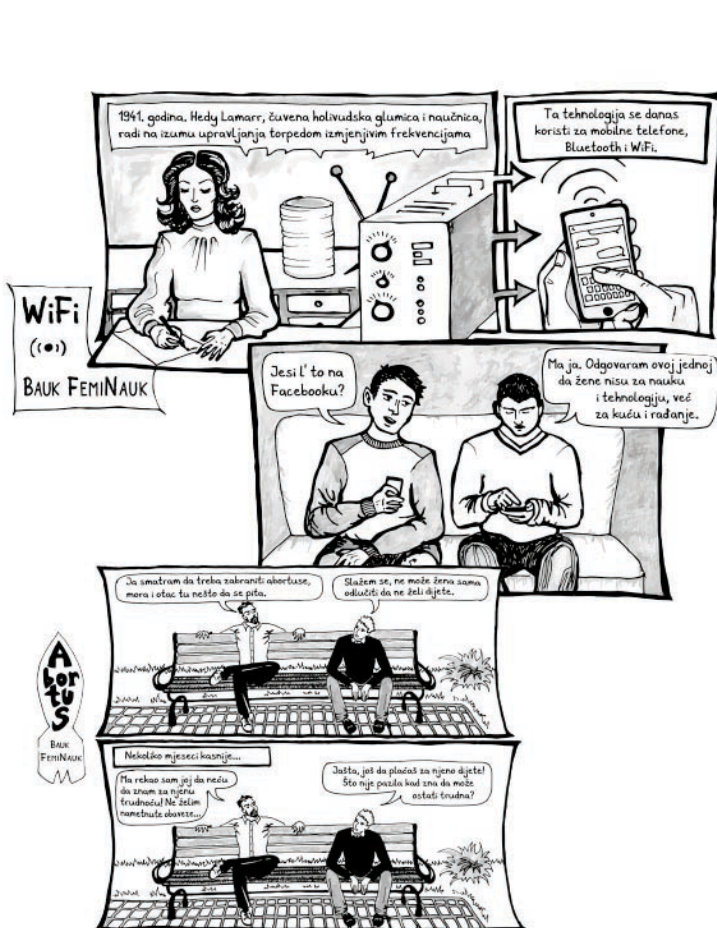
Kompletna publikacija se može preuzeti na web-stranici Ženske mreže: <http://zenskamreza.ba/site/wp-content/uploads/2015/01/analiza-programi-2015-mail.pdf> ■

16 DANA AKTIVIZMA

SVJETLOST LJUDSKIH PRAVA U SLICI I AKCIJI

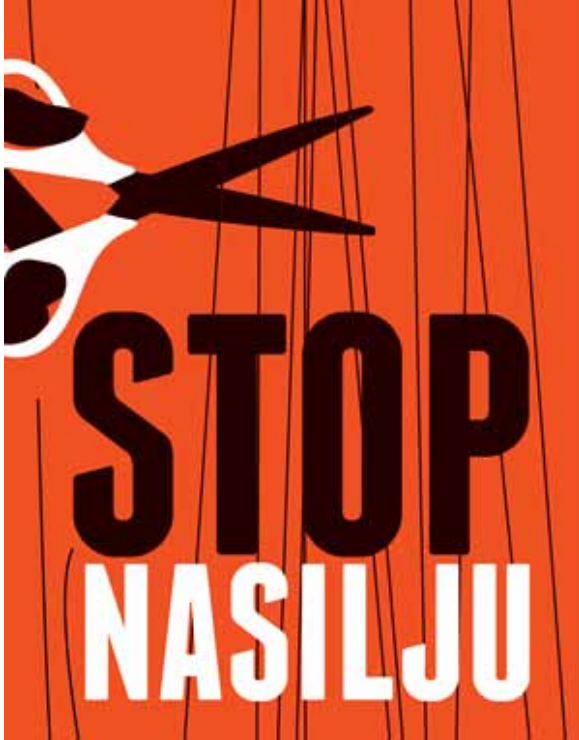
Kroz različite forme – stripovi, tribine, okrugli stolovi o vjeronaučnom odgoju, radionice sa srednjoškolcima - predstavnici TPO Fondacije učestvovali su u kampanji 16 dana aktivizma

Ona je kćerka. Ona je sestra. Ona je supruga. Ona je majka. A u 97 posto slučajeva prijavljenog nasilja žrtva je baš Ona. O odnosu društva prema nasilju nad ženama

mreža za izgradnju mira

govori činjenica da u Bosni i Hercegovini ne postoji statistika koja bi preciznije kazala broj prijavljenih slučajeva nasilja kojemu su izložene žene, bilo da je riječ o fizičkom, psihičkom, ekonomskom a naročito seksualnom nasilju.

S druge strane, stručnjaci upozoravaju da više od pola ženske populacije u Bosni i Hercegovini u nekom trenutku svog života doživi nasilje - psihološko, fizičko, ekonomsko ili seksualno nasilje, a najčešće kombinaciju nekog od ovih oblika. Počinilac nasilja nad ženama je uglavnom njihov životni partner.

Upravo navedene činjenice akcentiraju značaj kampanje 16 dana aktivizma u kojoj su kroz niz aktivnosti učestvovali predstavnici Transkulturene psihosocijalne obrazovne (TPO) Fondacije, a koju je u BiH predvodila organizacija UN Women. Kroz različite forme – stripovi, tribine, okrugli stolovi o vjeronaučnom odgoju, radionice sa srednjoškolicima - u Sarajevu, Tuzli, Zenici, Sanskom Mostu, Livnu i Bosanskom Grahovu predstavnici TPO Fondacije suočili su se sa različitim primjerima negacije nasilja u društvu koje je, nažalost, iz godine u godinu u BiH u porastu.

Simbolično, odnos samih žena prema gore navedenom, reflektovao se nakon uličnog preformansa „Presjeci“ koji su, 29. novembra, izvele četiri glumice ispred katedrale „Srce Isusovo“. Glumice su jezikom tijela predstavile proces nastajanja nasilja kroz emocionalno stanje žrtava, i poslale jasnu poruku da ga se treba presjeći. U kišnom i sivom danu, poruke preformansa ostavljale su veliki dojam na posmatrače, o čemu su svjedočila nijema i zgrčena lica. No, kada su nakon preformansa volentari TPO Fondacije i glumice počeli dijeliti letke sa jasnom porukom „Stop nasilju“, upravo žene koje su prolazile rijetko su zastajale i

preuzimale letak. Bitno je istaći da uz priču o nasilju, aktivnost ima zadatak da podsjeti i na žrtve najtežeg oblika nasilja nad ženama – silovanje, koje se ubraja među iznimno teška i visokotraumatizirajuća iskustva, sa složenim i teškim psihičkim i fizičkim posljedicama po žrtve. Dvije decenije nakon rata u BiH, žrtve silovanja sve češće su prepuštene sebi i svojim traumama. A iskustvo udruženja ili ustanova koje se bave terapijskim tretmanom žrtava silovanja je da čak i one koje su prošle terapijske tretmane ponovno se vraćaju. Prema podacima Amnesty International, prvi slučaj silovanja zabilježen je ratne 1993. godine, a najmlađa žrtva u trenutku silovanja imala je 14, a najstarija više od 60 godina. Nakon gotovo dvije decenije od završetka rata, vlasti uporno izbjegavaju provesti obaveze koje su preuzele kako bi osigurale kažnjavanje svih počinilaca ratnih zločina, uključujući i slučajeve seksualnog nasilja. Rehabilitacija žrtava, obeštećenje i garancije da se zločini neće ponoviti bili bi od ključnog značaja. Stoga je TPO inicirao podršku Udruženju za pomoć žrtvama i preživjelim seksualnog nasila u ratu „Naš glas“ u Tuzli kojima se finansijska pomoć može uputiti putem Raiffeisen Bank transakcijskog računa 1610250036050097.

Druga forma, kroz koju je TPO Fondacija, u saradnji sa grupom Brkate, skrenula pažnju na probleme jeste edicija od dvadeset stripova Bauk FemiNauk. Studentima u više gradova (Sarajevo, Zenica i Tuzla), predstavljene su duhovite stripovske situacije koje prikazuju pravu sliku iskrivljenih vrijednosti koje živi bh. čovjek. Autori vješto kroz jednostavne dijaloge navode čitatelje i čitateljice da propitaju svakodnevnicu i u njoj podcrtaju stereotipe. Jedan od primjera je i dijalog prijatelja u dvije slike:

- Jesi li čula onaj vic: Kako se zove plavuša za volanom?
- Zove se vozačica, a osoba koja priča takve viceve šovinista!

Navedeni primjer ukazuje da društvo, nažalost, po inerciji preuzima obrasce ponašanja koji u svojoj osnovi ne bi opazili vrijeđanje drugih osoba kao problem ili problematično „samo“ zato što nisu istog spola. Bosna i Hercegovina je među prvima u regiji usvojila Zakon o ravnopravnosti spolova. S druge strane, ukoliko prava žene

izaberimo mir zajedno

stavimo u okvir pojma feminizma, to često izaziva reakcije. Oni koji vrlo malo znaju o feminizmu obično su najžešći kritičari i kritičarke, a temeljni stav feminizma je da i žene trebaju imati jednaka prava i mogućnosti baš kao i muškarci. Feministički nauk doista nije nikakav bauk, samo što su oni na pozicijama moći od feminizma napravili bauk kako bi onemogućili ženama da ravnopravno sudjeluju u svim oblastima života zajedno s muškarcima. Američka autorica, aktivistica i teoretičarka Bell Hooks ističe da je feminizam za sve, jer on mahom zagovara prihvaćanje različitosti. Stoga, treba još jednom istaknuti značaj ove edicije koja nije ništa više nego preslikavanje situacija s kojima se svakodnevno susreću feminističke aktivistice, ali i svi oni koji taj identitet javno ne ispoljavaju ali se zalažu za rodnu ravnopravnost. Ideja predstavnika TPO Fondacije je da upravo navedeni stripovi budu temelj studije stereotipa u koje je zadubljen bosanskohercegovački čovjek.

No, osim navedene edicije predstavnici TPO Fondacije uradili su strip Nira, ali i pozvali mlade od 15 do 21 godinu da "nastripaju" ljudska prava. Demokratski uređena društva - škole, organizacije i institucije, nezamislive su bez sadržaja o ljudskim pravima. Ipak, svjedoci smo mnogih povreda i kršenja ljudskih prava kako lokalno, tako i globalno, počevši od osnovnog prava na život, prava na rodnu ravnopravnost, prava na obrazovanje, religiju, politiku, slobodu izražavanja i slično. Cilj konkursa bio je da mladi otkriju svoju kreativnost i da kroz promišljanje svoje svakodnevnice predstave ljudska prava kroz umjetnost stripa. A strip Nira, koji su pak radili profesionalci, imao je drugačiji zadatak. Autori priča su Elma Softić-Kaunitz i Pavle Kaunitz. Strip autori su Filip Andronik i Esmir Prlja. Na kreativan način autori junakinju suočavaju sa različitim neugodnim situacijama u kojima ona reagira, a društvo je zbog toga ne sankcionira iako je njeno ponašanje u suprotnosti sa stereotipima. Strah je moćan neprijatelj, a najčešće je i „krivac“ zbog sve veće letargije u koju društvo zapada. Zato Nira ne šuti! Ona je odabrana da u vremenu sunovrata ljudskih prava kazuje da može i drugačije.

Treći vid aktivnosti predstavnika TPO Fondacije, u okviru navedene globalne kampanje bio je održavanje okruglih stolova u

k kojima su učestvovali vjeroučitelji i pedagozi srednjih i osnovnih škola. Tema o kojoj su razgovarali je „Potencijal vjeronaučnog odgoja za aktivizam i nenasilje“. Korišten je zanimljiv i ilustrativan primjer stisnute ruke i druge koja je otvara a koji je govorio mnogo o akterima i prosječnoj ljudskoj reakciji – najčešće nasilnoj. U Sarajevu i Tuzli TPO Fondacija organizirala je skup u saradnji s udruženjem „Mali koraci“. U tuzlanskoj Behrambegovoj medresi govorile su mr. sci. Amra Pandžo, Dr. Amra Delić, psihijatrica iz Tuzle i prof. Amra Fazlović, a nakon sarajevskog skupa i u Sanskom Mostu (govorili su Vahidin Omanović iz Centra za izgradnju mira Sanski Most i doc. dr. Zilka Spahić Šiljak). Opet treba istaći značaj razgovor o tim temama te zabrinutost i iskustvo koje su kolege na njima razmijenile. Naravno i opet nažalost nije nepoznanica da u društvu u kojoj maloljetnici pune crne kronike, u državi u kojoj je sve prisutnije međuvršnjačko nasilje sa smrtnih ishodom, važno je crpiti sve resurse kako bi se ono preveniralo i prestalo biti kulturološki učitano u bh. svakodnevnicu. Prisutni na skupovima su zaključili da ne smiju zatvarati oči pred jednom naznakom nasilja. Ako se pred njima nađe žrtva nasilja ili posumnjaju da je netko njima eventualno izložen nasilju, moraju reagirati jer njihova reakcija ima više učinaka od pasivnog posmatranja: daju mogućnost žrtvi da kad odraste bude drugačija od svog zlostavljača, ali i učenicima/ama pokazuju da u životu nad nasiljem ne smiju biti nijemi. Uz zakonsku obavezu postoji i ona ljudska, pa i obaveza društveno odgovorne osobe. Iako su mehanizmi državi ponekad spori, često i neefikasni, treba biti uporan. Socijalne službe oglasiti će se barem na petu prijavu o eventualnom nasilju. ■

Društvo, nažalost, po inerciji preuzima obrasce ponašanja koji u svojoj osnovi ne bi opazili vrijeđanje drugih osoba kao problem ili problematično „samo“ zato što nisu istog spola.

Cilj konkursa bio je da mladi otkriju svoju kreativnost i da kroz promišljanje svoje svakodnevnice predstave ljudska prava kroz umjetnost stripa.

mreža za izgradnju mira

Mr Olivera
Mastikosa

Humanitarna
organizacija PARTNER

Žene sa invaliditetom mir, ljudska prava i ravnopravnost

Kada čujem riječi izgradnja mira, ljudska prava i ravnopravnost prva asocijacija mi je rat u Bosni i Hercegovini između tri konstitutivna naroda. Za nas na ovom području mir znači da nema sukoba između tri naroda koji završavaju ratovima, ljudskim žrtvama, raseljavanjem i slično. Onda moja razmišljanja idu korak dalje: ljudska prava, pravo na život, rad, obrazovanje... E, tu sada počinju razmišljanja o ženama sa invaliditetom. Poruke koje se šalju direktnim i indirektnim putem ženama sa invaliditetom djeluju na smanjenje postojećih potencijala, želja i mogućnosti. Kao žena treba da „brinete“ o nekom muškarcu, djeci, a sa manom niste u sposobnosti. Ukoliko ne vidite, ne trčite, ne čujete, malo sporije razmišljate i niste u top formi onda niste za udaju, život i porodicu. Ponekada se uz Vas nađu žene koje nemaju invaliditet, ali vjerujte uglavnom sa stavom sažaljenja prema Vama. Bliski prijatelji, poznanici često utješno komentarišu „Da se meni to desilo ubio bi se.“. Kako reče moja kolegica „Da li da se odmah ubijem ili da sačekam da Vi odete kući?“. Sažaljenje možda i gore od diskriminacije. Ono ubije u vama sve što je pozitivno jer se sa njim susrećete svaki

dan u porodici, kod doktora, u školi na ulici... „Jadnica, tako lijepa, a vidi...“.

Ako ste žena sa invaliditetom uglavnom nije normalno da ste udati pa Vas pitaju „Da li je to Vaš brat?“ Ukoliko ste udati onda je normalno da suprug treba imati ljubavnicu jer po definiciji Vi ste nesposobni. Trebate biti sretni što je ostao sa Vama i što Vas ne tuče. Takav odnos i komentare doživjećete prije svega od žena, a muškarci će mudro šutjeti dok to isto misle.

Kao što se vidi od mira preko ljudskih prava ne stižete do ravnopravnosti kao žena sa invaliditetom jer je prirodno da ste „jadnica“, sama bez porodice i da o Vama neko brine, bez obzira što vi istovremeno odgajate djecu braće i sestara koji rade, izlaze sa društvom, porodicom, odlaze na godišnje odmore. Taj doprinos žena sa invaliditetom ne vide ni članovi porodice, ni oni koje odgajate, ni komšije i prijatelji. Ovaj članak posvećujem svim mojim kolegicama koje su odgojile djecu braće i sestara, ali nisu se ostvarile u porodičnom životu, zapošljavanju i svim drugim oblastima u kojima želimo. Posvećujem ga ženama sa invaliditetom koje kada dožive nasilje nemaju gdje otići jer ne postoji sigurna kuća koja je pristupačna, ženama koje divno kuhaju, čiste i spremaju, a imaju invaliditet i nikada neće doživjeti ravnopravnost. ■

„Žene protiv feminizma“

Često moram slušati negativne komentare i kolutanje očiju najčešće dezinformisanih ljudi kada spomenem da sebe smatram feministicom. Uvijek mi se činilo pretjerano što ljudi smatraju tu bezazlenu ideju da su i žene ljudska bića radikalnom. A najčudnije mi je što su često djevojke okrenute protiv te ideje. Možda njima nije neugodno kada im muškarci dovikuju iz auta, možda one nemaju potrebe da nose suzavac sa sobom? No pored ovih sekundarnih ideja važno je spomenuti da nisu ostvareni primarni ciljevi feminizma, ostvarenje jednakih prava muškarcima i ženama.

Nedavno se pojavio taj trend na internetu, gdje djevojke objavljuju slike sebe s transparentima na kojima piše: „I don't need feminism“ („Meni nije potreban feminizam“); a sljedeći članak je odgovor na taj trend:

„Zamisli ovo:

Godina je 2014. Ti si bjelkinja sa Zapada. Probudila si se u stanu ili kući udobne veličine. Imaš posao s kojim možeš platiti kiriju. Išla si u srednju školu i možda na fakultet. Možeš čitati i pisati i brojati. Imaš auto ili vozačku. Imaš dovoljno novca da se obučeš i nahraniš. Imaš pristup internetu. Možeš glasati. Imaš momka po svom izboru, s kojim se možeš vjenčati i osnovati porodicu ukoliko želiš. Možeš hodati ulicom i nositi šta želiš. Možeš ići u kafiće i klubove i spavati s kim želiš.

Tvoj svijet je pun slobode i mogućnosti.

I onda uzmeš novine ili odeš onlajn. Čitaš o bijesnim ženama koje govore o feminizmu i nejednakosti. Podigneš obrvu i pomisliš: „Zašto su toliko bijesne? Ne postoji stvar poput seksizma više.“

Sada zamisli ovo:

Godina je 2013. Ti si dvadesetpetogodišnja žena iz Pakistana. Prije par mjeseci vjenčala si se s muškarcem kojeg voliš. Muškarca kojeg si TI odabrala za sebe. Također očekuješ njegovo dijete. Vidiš čitav svoj život pred sobom, ispunjen nadom i srećom. Odjednom razdvajaju tebe i tvog muža. Oboje ste pretučeni štapovima i palicama. Ne možeš uzvratiti udarce. Ne možeš pobjeći. Niko ti ne dolazi u pomoć. Dok ti nestaje slika pred očima, pogledaš prema gore, pogledaš u oči

jednog od napadača: oči svoga oca.

Godina je 2013. Ti si dvadesetogodišnja žena iz Indije. Ti si studentica fizioterapije i imaš obećavajuću karijeru pred sobom. Sjediš u privatnom busu i vraćaš se kući sama jedne tople decembarske večeri. Gledaš kroz prozor i gledaš kako zgrade Nju Delija prolaze pored tebe i osjećaš se upotpunjeno. Odjednom te neko udari tupim predmetom po glavi i padaš na pod busa. Vidiš grupu nepoznatih muškaraca oko sebe. Spuštaju metalnu šipku na tebe iznova i iznova sve dok okus krvi ne postane jedino što osjećaš u svojim ustima. Moliš se da umreš uskoro. I da umireš, ali ne tad. Prvo si silovana, pa pretučena i izmučena iznova i iznova. Smrt je spora i mučna.

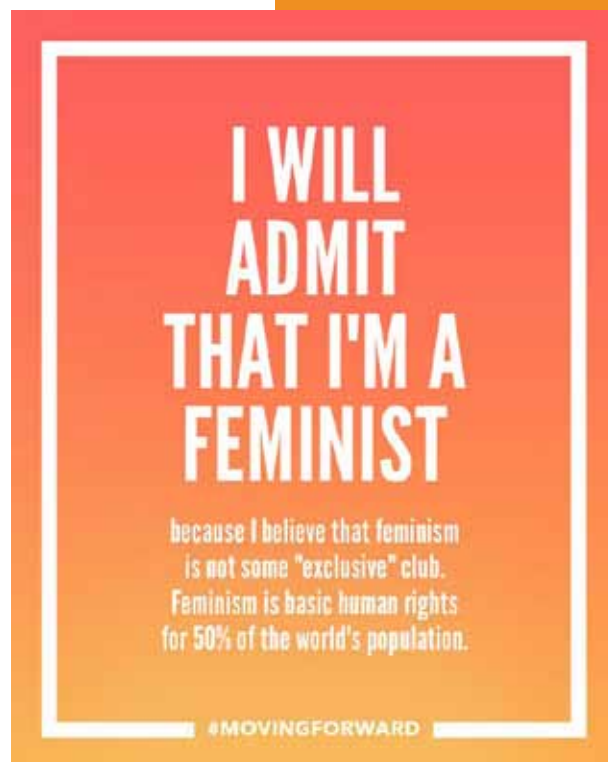
Godina je 2014. Ti si trinaestogodišnja djevojka iz Nigera. Ali ne živiš tu više. Sada živiš u susjednoj državi Nigeriji, sjediš sama u maloj sobi na malom krevetu u malom apartmanu visoko iznad grada Kano. Nije ti dopušteno da odeš. Stomak ti je natečen zbog neželjenog djeteta koje raste u tebi. Otac je muškarac koji je sada ima 40-ak godina. On je biznismen. Kupio te za svoju ženu. Bila si siromašna, neškolovana djevojčica kada je došao po tebe. Nemaš pojma o ni jednom životu kojeg si mogla imati. Kao ni tvoja porodica: za njih si samo osoba manje koju moraju hraniti. Još uvijek imaš tijelo djeteta, koji se napreže pod pritiskom djeteta koje raste u tebi. Osjećaš se kao da ćeš eksplodirati svake sekunde. Ne čudiš se da li ćeš preživjeti porod. Dio tebe i ne želi.

Ovo se zaista događa ženama u današnjem svijetu. Ove sve stvari događaju uprkos tome

Prevela:

Sanja Milović,
volonterka Fondacije
CURE

Izvorni tekst je objavljen
na web-stranici:
<http://iwantedwings.com>

mreža za izgradnju mira

Ako ti misliš da ti nije potreban feminizam, onda je to pobjeda ovog pokreta. Onda si ispunila snove svake sufražetkinje koju su silom hranili u zatvoru i svake vještice spaljene na lomači.

što su se žene i muškarci borili/e 250 godina da bi žene imale jednaka prava kao muškarci i da se ovakve stvari ne bi događale. Tokom tih 250 godina, aktivisti/kinje – feministi/kinje, muškarci i žene – bivali/e su odvedeni u zatvor, pretučeni/e, mučeni/e i čak ubijani/e, u težnji za ravnopravnošću. Radili/e su to perom i mastilom, radili/e su to svojim glasom, svojim tijelima, umjetnošću i muzikom, u sudovima. Borili/e su se za to da žene ne bi više bile posmatrane kao vlasništvo, stoka, mašine za razmnožavanje, seksualni objekti, vreće za udaranje. I nisu to radili/e samo zbog sebe nego i za svoje kćerke i njihove kćerke i sve naredne generacije. Borili/e su se za žene koje nikad neće upoznati - žene koje su živjele preko okeana, s druge strane svijeta.

Borili/e su se da bi žene kao ja - mogle ići u školu i na fakultet; da bi mogle naučiti da čitamo, pišemo i kritički razmišljamo; da bi mogle steći diplomu; da bi mogle dobiti posao i da bi mogle dobiti platu jednaku onoj koje muškarci u istoj poziciji zarađuju i da bih ja mogla ovdje sjediti pred sopstvenim kompjuterom i napisati ovo.

Feminizam je pokret za slobodu, ravnopravnost, izbor, ljubav, empatiju, poštovanje, solidarnost i edukaciju. Mogli/e bi smo raspravljati, mogli/e bi da se ne slažemo oko nekih stvari, mogli/e bi smo se boriti da shvatimo izbore i perspektive drugih ponekad, ali ova osnovna vjerovanja ovog pokreta se nikad nisu promijenila i nikad neće.

Zbog ovoga sam ja feministkinja.

Ako se osjećaš kao da se do sad živjela svoj život bez utjecaja najblažeg oblika sekszima - bilo čega što čini da se osjećaš nelagodno od muškaraca koji ti zvižde na ulici, do toga da te strah da se vraćaš sama kući navečer u nekoj osami - i da se svaki muškarac obraća s poštovanjem prema tebi, onda tebi govorim: drago mi je zbog tebe. Ako ti misliš da ti nije potreban feminizam, onda je to pobjeda ovog pokreta. Onda si ispunila snove svake sufražetkinje koju su silom hranili u zatvoru i svake vještice spaljene na lomači.

Ali razmislili o ženama koje sam upravo navela.

Da li je njima i dalje potreban feminizam?

I razmisli i o ovome: Čak i u našem liberalnom, Zapadnom svijetu, zašto je više žena nego muškaraca zlostavljeno u porodici ili čak ubijeno svake sedmice od strane svog muškog partnera ili ex-partnera? Zašto i dalje postoji

razlika u platama (posebno u Velikoj Britaniji) od 15% posto za žene koje rade isti posao i isto radno vrijeme kao i muškarci?

Šta se dešava na nivou kulture? Jesi li ikad primjetila da je skoro svaki produkt za održavanje dijete usmjeren na žene? Da li si primjetila da će mnogo novina i reklamnih kampanja koristiti seksualiziranu ili pornografsku sliku žene da proda novine ili produkt koji nema nikakve veze sa seksom?

Ili možda na ličnom nivou: Da li biraš da nosiš određenu odjeću zato što želiš ili zato što se ne osjećaš ženstveno ukoliko ih ne obučeš? Da li biraš da prikriješ svoje tijelo zato što želiš ili zato što se osjećaš postićeno ili zastrašeno od strane muškarca koji gleda tvoje tijelo? Da li se briješ zato što želiš ili zato što se osjećaš kao da si ružna ukoliko te ne uradiš? Da li su te roditelji oblačili u roza kad si bila beba zato što vole tu boju ili zato što su rodili djevojčicu? Da li želiš imati djecu zato što želiš ili zato što si žena?

Kada se ujutro pogledaš u ogledalo, da li vidiš sebe kroz svoje oči, ili kroz oči muškaraca koji će te gledati kad izađeš vani?

Činjenica je da, željela ti to ili ne, i dalje živiš u svijetu gdje je spol važan. Gdje spol ne samo da kontroliše čitav tok tvog života - nego i živote žena iz cijelog svijeta. Svake sekunde se rađa dijete kao žensko u državi gdje će biti progonjena zbog ovog sasvim slučajnog biološkog događaja do kraja njenog života. Tako da prije nego što ponosno digneš svoj antifeministički plakat i osmijehneš se svom sopstvenom smislu osnaživanja, nemoj misliti o tome šta feminizam može uraditi za tebe, nego šta može uraditi za tu jednu djevojku. Kojoj je potreban neko da se založi za nju. Taj neko bi mogla biti ti.“ ■

izaberimo mir zajedno

Leila Šeper

Udžbenik istorije/historije/povijesti obiluje zaslužnim muškarcima. Vjerovatno je već primjećeno, analizirano... Zato sam odlučila napraviti listu od 10 žena koje žive sa nama, ovdje i sada i koje rade super stvari. Neke od njih obilježile su velike događaje, neke su dokazale dvostruke standarde u kojim živimo, sve su svoj život posvetile nekom boljem i pravednijem svijetu. Zaslužuju našu pažnju i poštovanje. Nadam se da će vas ovaj post podstaći da malo istražite lik i djelo žena koje navodim ovdje, da ćete proširiti listu ili napraviti vlastitu i da će neki novi udžbenici historije/povijesti/istorije biti u svijetlu realnijeg prikaza događaja u kojima će se priznati doprinos nemoškaraca.

Dakle, ovo je lista 10 subjektivno izabranih suvremenica za koje treba naći prostora u budućem udžbeniku historije:

Ayşe Deniz Karacagil - poznatija kao djevojka sa crvenim šalom, inače 21godišnjakinja koja je osuđena na 98 godina zatvora zbog učešća na protestima za spas Gezi parka u Istanbulu. Tužilac je insistirao da se crveni šal dovede u vezu sa ljevičarskim opredjeljenjem ove mlade djevojke, što je u konačnici uticalo na visinu kazne. Prema posljednjim informacijama Ayşe je danas u redovima PKK negdje u planinama regije Rojava (sjevernoistočna Sirija). Promjenila je ime u Destan Yörük.

bell hooks - američka autorka, socijalna aktivistkinja i feministkinja koja je svoje radove fokusirala na rasu, kapitalizam i rod koji imaju mogućnost da perpetuiraju sistem opresije i klasne dominacije. Ime i prezime je preuzela od svoje bake i piše ih malim slovom da bi istakla ono najbitnije iz njenih radova: "suštinu knjiga, ne ko sam ja". U djelu pod nazivom "Ain't I a Woman?" bavi se specifičnim položajem crne žene uvjetovanim seksizmom i rasizmom, ulogom medija, obrazovnim sistemom, bjelačkom-nadmoćnom-kapitalističkom-patrijarhalnom idejom, marginalizacijom crnih žena, te ignorisanjem pitanja rase i klase unutar feminističkog pokreta.

Kathleen Hanna - muzičarka, aktivistkinja, feministkinja punk zine spisateljica. Naročito je pamtimo kao pjevačicu feminističkog punk benda "Bikini kill" i jednu od utemeljiteljka riot grrrl punk pokreta. Simboličnim pozivom "girls to the front" (djevojke naprijed) pozivala je žene da priđu blizu pozornice i na taj način izbjegnu nasilje koje su trpile od strane muškaraca, te da se osjećaju dobrodošlo i uključeno.

Sajber Van Der Last - pseudonim balkanske feministkinje i aktivistkinje koja koristi virtualni prostor za feminističku kritiku javnog govora koji se tiče žena. Aktivna je na društvenim mrežama i autorica je popularnog bloga na kojem donosi analize i komentare uglavnom na seksističke ispade koji nam se podmeću kao normalnost. Dakle, u pitanju je jedna od pionirki sajberfeminizma na našim prostorima.

Preuzeto sa:

<http://www.6yka.com/blogovi/blog/20482/najmanje-10-suvremenica-za-koje-trebamo-znati>

mreža za izgradnju mira

Wendy Maldonado, 1. maja 2005. godine pozvala je 911 i izgovorila "upravo sam ubila svog supruga". Na pitanje operatera koliko dugo je suprug bio nasilan, odgovorila je: "Svakog je*enog dana!", što je ujedno i naziv dokumentarnog filma o kobnoj noći kada se dogodilo ubistvo. Wendy i njen sin Randy su danas u zatvoru. Njena priča je priča o porazu sistema koji je olako prelazio preko problema brutalnog porodičnog nasilja da bi kasnije izrekao zatvorsku kaznu za samoodbranu.

Ceyda Sungur, žena u crvenoj haljini postala je jedan od zaštitnih znakova Gezi park revolucije. Fotografija policajca koji nemilice troši suzavac na Ceydi obišla je svijet. Početkom prošle godine, policajac osuđen je na tri godine zatvora što i nije neka utjeha obzirom da je uslijed policijske brutalnosti život izgubilo najmanje 11 osoba dok je oko 8000 povrijeđeno.

Mokgadi Caster Semenya - južnoafrička trkačica na srednje pruge i svjetska šampionka. Zbog izuzetnih rezultata koje je ostvarila ova sportistkinja, Međunarodna asocijacija atletskih federacija (IAAF) naložila joj je da prođe niz testova kojim bi se utvrdio njen rod. Rezultati testova ponovo su vratili Caster u svijet sporta, i to ženskog. 2012. nosila je zastavu svoje zemlje na Olimpijskim igrama na kojim je osvojila srebrnu medalju u utrci na 800 metara.

Camila Vallejo - najutjecajnija komunistkinja XXI stoljeća u Čileu, kako je predstavljaju mediji. Naša javnost je pamti kao liderku studentskih protesta 2011. godine. 2010. godine obnašala je funkciju predsjednice Univerzitetske studentske federacije Čilea (FECh), što je bilo tek drugi put u 105ogodišnjoj historiji da se na toj poziciji nađe žena. 2011. godine Vrhovni sud odredio je mjeru zaštite za Vallejo zbog prijetnji smrću. Iste godine izabrana je u Centralni komitet komunističke mladosti Čilea.

Jutta Kleinschmidt - prva žena koja je 2001. osvojila Paris - Dakar reli. **Takmičila se od 1988. godine** prvo u klasi motocikala, da bi 1994. prešla na auta. Prvi put na pobjedničkom postolju našla se 1997. Paris - Dakar (ili jednostavno Dakar) održava se od 1978. i utrka je izdržljivosti u surovim uvjetima. Od takmičara/ki se očekuje da dnevno prelaze razdaljinu od 800-900 kilometara.

Jes Baker - poznatija kao Militant Baker je model, ekspertkinja za mentalno zdravlje, entuzijastkinja, luda žena s macama, feministkinja, blogerka. Bavi se prihvatanjem tijela onakvog kakvo jeste - bez nametnutih standarda (naročito kada je u pitanju težina, boja kože, savršenstvo...), pitanjem kulture silovanja, kompleksnom vezom sa dlakama, ravnopravnosti, feminističkim bijesom, zašto usvojiti mačku... Kada nije zaokupljena blogom, vrijeme provodi na Body Love Conference, gostujući na univerzitetima, promovirajući odjeću za + veličine. ■

Projekat "Snimi rodno zasnovano nasilje"

Fondacija CURE ove godine implementira projekat pod nazivom "Snimi rodno zasnovano nasilje" koji je osmišljen kao produkcija nekoliko kratkih filmova i javnih edukativnih događaja koji bi se fokusirali na problem rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini, ali također i u svijetu. Kroz ovaj projekat će biti producirana četiri kratka filma koja će otkriti uobičajne zablude i mitove o rodno zasnovanom nasilju i ženama/rodnim

izaberimo mir zajedno

manjinama koje su proživjele ovu vrstu nasilja. Svi filmovi koji će biti producirani kroz projekat bit će objavljeni na web stranici www.gbv.fondacijacure.org. Da bi se osigurao dodatni prostor za vidljivost ovog problema, nakon svakog filma bit će organizovana medijska kampanja te javni forum na temu rodno zasnovanog nasilja. Tokom perioda od 10 mjeseci projektne implementacije, kreirat će se četiri kratka filma, svaki fokusiran na određenu temu. Ove četiri teme će biti uključene:

- Šta je rodno zasnovano nasilje i zašto se događa?
- Zašto osobe ostaju u situaciji rodno zasnovanog nasilja?
- Zakoni i regulative u Bosni i Hercegovini glede rodno zasnovanog nasilja?
- Kako zaustaviti rodno zasnovano nasilje?

Produkciju svakog filma će pratiti medijska kampanja koja će trajati jedan mjesec. Kampanje će uključivati suradnju sa lokalnim i državnim elektronskim medijima te kampanju na društvenim mrežama gdje će se promovisati filmovi, rezultati projekta, intervjui s aktivistima/kinjama, fotografije, itd.

Nakon medijske kampanje organizovat će se forum diskusije na kojima će premijerno biti prikazani filmovi i gdje će biti otvoren prostor za diskusiju na ovu temu. Forum diskusije će se održati u Sarajevu, Tuzli, Banja Luci i Mostaru.

Projekat je podržan od strane Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Sarajevu, u sklopu programa Women's Empowerment. ■

Link za prvi film:

<http://gbv.fondacijacure.org/film-1-sta-je-rodno-zasnovano-nasilje-i-zasto-se-dogada/>

Ovo su društvene mreže projekta pa ih lajkajte, posjećujte i šerujte!

Website: www.gbv.fondacijacure.org

Facebook: <https://www.facebook.com/capturegbv>

Twitter: <https://twitter.com/CaptureGBV>

Instagram: <http://instagram.com/capturegbv>

Razmjena iskustava s mirovnim aktivistkinjama Sjeverne Irske

Narativ kojim se uobičajeno portretira uloga žene u ratu prikazuje žene isključivo kao žrtve, oduzimajući tako njihovo aktivno učešće i pravo glasa u procesima izgradnje njihovih društava. Tokom oružanih sukoba rodno zasnovano nasilje se pogoršava i eskalira, ostavljajući žene sa izuzetno teškim iskustvima rata. Međutim, ženska iskustva tokom oružanih sukoba nisu isključivo iskustva žrtve nego su ispunjena i njihovim aktivnim učešćem u procesima izgradnje

mira. Iako se ovi različiti aspekti njihovih iskustava međusobno ne isključuju, učešće žena u različitim fazama izgradnje mira najčešće se reducira na njihovo iskustvo žrtve, dok se iskustva koja se odnose na aktivno učešće u izgradnji mira ignoriraju. Ova dihotomija između gledanja na žene kao žrtve i žene kao aktivne učesnice društvenih promjena dodatno se reflektira u formalnim mirovnim pregovorima tokom kojih se prostor za njihovo značajno i smisleno

Nela Porobić Isaković

mreža za izgradnju mira

Foto:
Sanja Vrzić

učešće vidno smanjuje, kao i u periodima postkonfliktne izgradnje kada se žene najčešće ograničavaju na rad unutar oblasti koje se smatraju politički manje osjetljivim ili "tradicionalno" ženskim domenima.

Od 2013. godine Međunarodna liga žena za mir i slobodu (WILPF)

predvodi inicijativu "Ženski mirovni aktivizam u Siriji i Bosni i Hercegovini". Ova inicijativa se fokusira na važnost priznavanja postojećih direktnih ratnih iskustava žena koje su se nakon rata posvetile borbi za ženska prava, pokušavajući tako promijeniti dominantni narativ žene kao žrtve. Inicijativa je počela kao saradnja aktivistkinja za ženska prava iz Sirije i Bosne i Hercegovine, ali je s vremenom prerasla u širu inicijativu koja danas uključuje i razmjenu s aktivistkinjama iz Ukrajine, Iraka, Sjeverne Irske i dr.

Naše aktivnosti sa ženama iz BiH su fokusirane na rad sa postojećim iskustvima i kapacitetima ženskih organizacija i aktivistkinja te razvijanje istih na način da se iznađu strategije koje će pomoći organizacijama i aktivistkinjama da prevaziđu nacionalističke politike podijele. Kroz naš rad težimo da u fokus stavljamo pitanja kao što je koncept pravde iz perspektive žena, sveobuhvatni program reparacija kao jedan vid rješavanja posljedica rata, unaprijeđenje i implementacija socijalnih i ekonomskih prava, stvaranje prostora za žene u politici i javnom životu i slično.

Fokus našeg rada je vođen rezultatima retrospektive koja je urađena od strane aktivistkinja uključenih u ovu inicijativu, a sve u cilju priprema za razmjenu iskustava s aktivistkinjama iz Sirije.

Izveštaje sa tematskih grupa koje su radile retrospektivu možete naći na našoj web stranici <http://womenorganizingforchange.org/desavanja/retrospektiva-djelovanje-zenskih-organizacija-u-proteklih-20-godina/>

Generalni zaključak ove retrospektive je da žene Bosne i Hercegovine ni na koji način nisu bile uključene u formalne mirovne pregovore, kao i da njihovi interesi nisu zastupljeni u Dejtonskom mirovnom sporazumu, a njihove potrebe nisu uzete u obzir u postratnoj Bosni i Hercegovini.

Kao dio tekućih aktivnosti ove inicijative, a u cilju pružanja informacija i podrške kako djelovati protiv nacionalističkih politika podijela, organizirale smo radionicu koja je predstavila pristup žena Sjeverne Irske kada su u pitanju mirovni pregovori i njihov ulazak na političku scenu Sjeverne Irske.

Gošće radionice bile se Bronagh Hinds, Avila Kilmurray i Monica McWilliams, suosnivačice Ženske koalicije Sjeverne Irske, političke stranke sa članstvom iz obje zajednice, katoličke i protestantske. Stranka je učestvovala na izborima za multistranačke mirovne pregovore koji su doveli do mirovnog sporazuma 1998. godine poznatog kao Good Friday Peace Agreement. Od tada Bronagh, Avila i Monica rade sa ženskim i građanskim pokretima, na pitanjima transformacije sukoba i izgradnje mira, kao i na inicijativama tranzicijske pravde te na implementaciji različitih aspekata mirovnog sporazuma kao što je odnos između zajednica, reintegracija

Foto: Sanja Vrzić

bivših političkih zatvorenika, pitanja ljudskih prava i slično.

Radionica je organizirana za žene iz BiH koje su pokazale interes za učešće u studijskoj posjeti Sjevernoj Irskoj planiranoj za drugu polovicu ove godine. Radionici su prisustvovala učesnice iz različitih dijelova BiH i predstavljale kako formalne organizacije tako i neformalne aktivističke inicijative, dok je dio učesnica došao u svom individualnom kapacitetu aktivistkinja.

izaberimo mir zajedno

Tokom radionice predstavljen nam je način izgradnje mira i aktivizam u Sjevernoj Irskoj, strategije koje su korištene od strane žena kako bi postale ravnopravne učesnice mirovnih pregovora, kao i strategije u radu s podijeljenim lokalnim zajednicama, te doprinos Ženske koalicije Sjeverne Irske mirovnim pregovorima i samom sporazumu. Iskustvo Sjeverne Irske iniciralo je važne diskusije o neophodnosti osmišljavanja strateškog djelovanja ženskih nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini koje bi doprinijele transformaciji i oblikovanju prostora za stvarno i smisleno političko

djelovanje žena, odnosno njihovo učešće i uticaj na donošenje političkih odluka, a ne samo formalna uključenost u politiku.

Diskusije inicirane na radionici će se nastaviti i na narednim sastancima i radionicama tokom kojih će se razvijati i oblikovati diskusije o strategijama za smisleno i uticajno učešće žena u politici s krajnjim ciljem formiranja pravednog društva, baziranog na principima solidarnosti i jednakopravnosti.

Cjelokupan izvještaj sa radionice će u skorom periodu biti objavljen na web stranici inicijative www.womenorganizingforchange.org. ■

Znati svoja prava i zaštititi ih!

Donosimo kratak osvrt na osnovne poruke upućene s tribine o pravima žena u radnom odnosu održane u multimedijalnoj sali CEI Nahla u srijedu, 11. februara 2015. godine.

Ustav BiH predviđa čitav set međunarodnih dokumenata kojima se promovira i utvrđuje princip jednakosti, od kojih je posebno bitna UN-ova konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (Ustav BiH, Aneks I). Riječ je o prvom međunarodnom dokumentu, koji je na jednom mjestu sveobuhvatno propisao prava žena u svim sferama života, od aktivnog i pasivnog biračkog prava, preko prava na obrazovanje i zapošljavanje, vlasništvo, do braka i porodice, itd. Domaći organi su obavezni da usaglase bh. propise, koji se tiču rodne ravnopravnosti i prava žena, s ovom konvencijom.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda je posebno bitna jer se odredbe i prava iz ove konvencije imaju direktnu primjenu u BiH, te su nadređeni svim odredbama domaćeg prava. Građani BiH prema ovoj konvenciji, nakon što iscrpe sve domaće pravne lijekove pred sudovima u BiH i Ustavnim sudom BiH, mogu tražiti zaštitu svojih prava pred Evropskim sudom za ljudska prava u roku od 6 mjeseci od dana kada su zaprimili posljednju odluku nacionalnih organa.

Ravnopravnost svim osobama u BiH je također garantirana Zakonom o zabrani diskriminacije iz 2009. godine. Diskriminacijom se smatra svako različito postupanje prema bilo kojem licu ili grupi lica na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, spolnog izražavanja ili orijentacije, itd., kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda u svim oblastima javnog života. Zabrana diskriminacije primjenjuje se na sve javne organe kao i na sva fizička ili pravna lica, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, u svim oblastima.

Diskriminacijom se smatra dovođenje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba u pristupu i ostvarivanju zagarantiranih prava. Dok direktna diskriminacija podrazumijeva djelovanje ili propuštanje djelovanja kada se neka osoba ili grupa osoba dovodi u nepovoljniji položaj,

Pripremila:
Belma Panjeta-Musić

mreža za izgradnju mira

Bitno je znati da **teret dokazivanja diskriminacije nije na žrtvi** diskriminacije koja podnosi tužbu, nego na navodnom prekršiocu.

Najčešći primjeri mobinga su sindrom „punog stola“, kad se radnicama daje **više radnih zadataka u odnosu na druge**, zatim sindrom „praznog stola“, kad se radnici ne daju nikakvi radni zadaci, kao i izoliranje u posebne prostorije ili odjele, uskraćivanje resursa za svakodnevni rad, i slično.

indirektna diskriminacija podrazumijeva situacije kada se odredbama, kriterijima ili praksom dovode u nepovoljniji položaj u odnosu na druge.

Bitno je znati da teret dokazivanja diskriminacije nije na žrtvi diskriminacije koja podnosi tužbu, nego na navodnom prekršiocu. Rokovi za podnošenje tužbe za sudsku zaštitu prava su tri mjeseca od dana saznanja za učinjenu povredu, odnosno godinu dana od dana kada je učinjena povreda.

Zakon o zabrani diskriminacije predviđa posebne oblike diskriminacije, kao što je uznemiravanje, spolno uznemiravanje, mobing, isl. Mobing je psihičko zlostavljanje na radnom mjestu koje se ponavlja putem radnji kojima je cilj ili posljedica degradacija zaposlenikovih radnih uslova, kojim se mogu uzrokovati povreda ljudskih prava i ljudskog dostojanstva, nanijeti šteta fizičkom ili mentalnom zdravlju ili kompromitirati zaposlenikova profesionalnu budućnost.

Najčešći primjeri mobinga su sindrom „punog stola“, kad se radnicama daje više radnih zadataka u odnosu na druge, zatim sindrom „praznog stola“, kad se radnici ne daju nikakvi radni zadaci, kao i izoliranje u posebne prostorije ili odjele, uskraćivanje resursa za svakodnevni rad, i slično. Mobing je izražen kroz niz radnji koji traju duži vremenski period. U svrhu dokazivanja mobinga, bitno je da osoba koja trpi mobing redovno bilježi postupanja poslodavca koja smatra kršenjem svojih prava, naročito imajući u vidu da je teško osigurati svjedoke iz radnog kolektiva zbog njihovog straha za vlastito zaposlenje, te prikuplja dokumentaciju (mailove, naloge, i sl) kao dokaze u sporu.

Pitanje diskriminacije je tretirano i Zakonom o radu FBiH, gdje je navedeno da osoba koja traži zaposlenje, kao i osoba koja se zaposli, ne može biti stavljena u nepovoljniji položaj zbog rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, itd.

Zaštita žene i materinstva je predviđena odredbama kojima se zabranjuje obavljanje naročito teških fizičkih poslova, radova pod zemljom ili pod vodom, kao i drugih poslova koji s obzirom na njene psihofizičke osobine, ugrožavaju njen život i zdravlje, zatim odredbama kojima se osigurava pravo na porodiljsko odsustvo u trajanju od godinu dana ili odsustvo zbog komplikacija

u trudnoći. U praksi se susreću primjeri da poslodavac uvjetuje zaposlenice da neće ostati trudne naredne dvije godine, da dopuštaju korištenje prava na porodiljsko samo u trajanju od tri do šest mjeseci i slično. Traženje sudske zaštite za kršenje ovih prava ograničenom je rokom od godinu dana od dana donošenja odluke kojom je povrijeđeno pravo.

Predavači/ce Vaših prava su naglasili bitnost poznavanja prava, udruživanja za njihovo ostvarivanje, te adresa na kojima se mogu obratiti u pomoći za zaštitu svojih prava. Jedna od tih adresa je Udruženje Vaša prava BiH, koje pruža pomoć korisnicima na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine u svim pitanjima građanskog prava i ljudskih sloboda. Udruženje Vaša prava BiH se zalaže za slobodu i ljudsko dostojanstvo, što se ogleda u pružanju besplatne pravne pomoći i zastupanju interesa korisnika. ■

Tribinu „Žena i prava u radnom odnosu“ realizirao je Centar za edukaciju i istraživanje „Nahla“ u saradnji s Udruženjem „Vaša prava BiH“ u srijedu 11. februara 2015. Posjetitelji tribine su imali priliku saznati više o diskriminatornim politikama zapošljavanja žena, uznemiravanju na radnom mjestu, mobingu, te ograničenom pristupu pravima za porodilje. Predavači/ce su bili dipl. pravnici/e: Edita Avdibegović, Harisa Bačvić, Nermin Hanjalić i Emir Prcanović. Moderatorica tribine bila je mr. Đermana Šeta.

izaberimo mir zajedno

Resursni centar CPCD-a organizuje besplatnu edukaciju „RC ON TOUR: PUTUJUĆA PROJEKTNA ŠKOLA“

„Investicija u znanje isplaćuje najbolje kamate.“

Benjamin Franklin

Centar za promociju civilnog društva formirao je 2006. godine Resursni centar (RC) kao odgovor na potrebu postojanja jedinstvenog mjesta za pružanje različitih oblika treninga, edukacija i edukativnih programa, konsultantskih usluga, umrežavanja, distribuiranja i razmjene informacija za nevladine organizacije, vladin i biznis sektor, ali i za šire građanstvo. Zahvaljujući izuzetno visokom nivou kvaliteta usluga koje nudi, od svog osnivanja pa do danas, RC se etablirao kao vodeći centar za edukaciju organizacija civilnog društva, poslovnih subjekata, vladinih organizacija i građana iz cijele BiH. Potvrdu za to daju brojni statistički podaci. Tako je na treninzima i obukama RC u 2014. godini učestvovalo više od 600 osoba. Zvanična stranica RC-a (www.civilnodrustvo.ba) u 2014. godini zabilježila je 283.648 posjeta, a preko 2 miliona posjeta zabilježeno je od pokretanja web stranice, što je čini jednom od najposjećenijih web stranica koje pružaju informacije iz oblasti civilnog društva.

Već osam godina Resursni centar nudi brojne

treninge i obuke iz različitih oblasti kao što su „Upravljanje nevladinom organizacijom“, „Pisanje prijedloga projekata“, „Projektni menadžment“, „Odnosi sa medijima i medijski nastup“, „Soft skills“, „Zagovaranje“, „Krizno komuniciranje“ itd. (više o treninzima: <http://www.civilnodrustvo.ba/files/katalog-usluga-RC-web.pdf>). Svi treninzi i obuke su nastale iz potreba civilnog društva, a vode ih vrhunski stručnjaci sa dugogodišnjim iskustvom profilirani u tematskim oblastima. Treninzi i obuke se izvode u multimedijalnoj sali Resursnog centra, ali i u prostorijama klijenta na zahtjev naručioca.

Dugogodišnje iskustvo u radu sa organizacijama civilnog društva i dodjeli grantova pokazuje da samo 10-30% prijedloga projekata dobije finansijska sredstva. Razlozi su brojni, a rješenje je jednostavno. Unaprijediti znanje i vještine, te napisati projekat koji će se istaći u masi i koji će jednostavno „uvjeriti“ donatora da je vrijedan da se finansira. S tim u vezi se Resursni centar CPCD-a odlučio za pokretanje edukacije namijenjene predstavnicima

OCD. Ova edukacija je jedinstvena, obzirom da se dvodnevni trening neće organizovati za predstavnike OCD u Sarajevu, nego za predstavnike lokalnih organizacija u drugim gradovima BiH. Iskustvo u organizaciji treninga za OCD pokazalo je da mnoge organizacije iz drugih gradova imaju veliko interesovanje za treninge RC-a, ali da nemaju mogućnost plaćanja putnih troškova do Sarajeva. Nakon detaljne analize tržišta i potreba lokalnih nevladinih organizacija, odlučeno je da se intenzivna edukacija, pod nazivom „RC on Tour: Putujuća projektna škola“, organizuje u Banja Luci, Mostaru, Travniku i Tuzli u martu mjesecu, pri čemu će se pri selekciji učesnika prednost dati članskim organizacijama.

U prvom dijelu edukacije učesnici će se upoznati sa konceptom namicanja finansijskih sredstava i potencijalnim izvorima finansiranja, te će im se prikazati trenutno dostupni izvori finansiranja (međunarodni donatori, privatno finansiranje, podrška od strane vlasti na različitim nivoima, vlastiti izvori finansiranja). U drugom dijelu edukacije učesnici će na praktičnom primjeru javnog

poziva njihove lokalne zajednice i metodologiji za finansiranje projekata OCD po standardima EU koju sve više koriste lokalne zajednice za dodjelu finansijskih sredstava vježbati i na taj način steći primjenjiva znanja o tome kako napisati dobar projektni prijedlog. Ovaj dio predstavljat će ujedno i pripremu OCD za nadolazeće javne pozive za dodjelu sredstava lokalnih (ali i viših) vlasti. Nakon ovog dijela učesnici će steći razumijevanje o procesu izrade projektnog prijedloga, povećati znanje o definisanju različitih elemenata projektnog ciklusa, usavršiti izrade projektnog prijedloga i steći razumijevanje o zahtjevima i standardima donatora navedenih u pozivima za finansiranje projekata.

Resursni centar poziva sve zainteresovane predstavnike OCD iz navedenih gradova da se prijave na ovu besplatnu edukaciju. Više informacija o „RC on Tour: Putujuća projektna škola“ i načinu prijave: http://www.civilnodrustvo.ba/vijesti/poziv_na_besplatnu_educaciju_rc_on_tour_putujuca_projektna_skola_.html ili direktno putem telefona 033-644-810. ■

Konferencija u Izraelu na temu *Premošćivanja teorije i prakse kreativnog učestvovanja u sukobu*

U septembru 2015. godine, bio sam pozvan da budem član panela i da održim radionicu na međunarodnoj konferenciji o „Premošćivanju teorije i prakse kreativnog učestvovanja u sukobu“ koji je održan na Bar-Ilan Univerzitetu u Izraelu, od 12. do 14. januara 2015. godine. Panel sesija je prvi dan otvorila konferenciju i razmatrala spajanje teorije i prakse kroz kritičko i lično sudjelovanje u konfliktima u nastavi i učenju.

Tokom panela, govorio sam o ulozi priča u obrazovanju u vidu istraživačkog pristupa o tome kako se nositi s prošlošću. Osim govora o tome šta je narativ, diskurs i priča

Nerkez Opačin,
Internacionalni
univerzitet u Sarajevu

izaberimo mir zajedno

i kako se može koristiti kao pedagoški alat u sigurnosnim i mirovnim studijama, predstavio sam kako se korištenje priča može provoditi kao vježba u učionicama predstavljajući akcioni plan o kulturi sjećanja s ciljem da se mladi upoznaju s načinima kako se historija, sjećanje na rat i sukobi predstavljaju, koriste i zloupotrebljavaju u javnom prostoru. MemorInmotion, pedagoški alat za kulturu sjećanja, je razvijen kroz zajedničku saradnju raznolikog tima sastavljenog od univerzitetskih profesora, predstavnika brojnih nevladinih organizacija, učitelja, historičara i umjetnika iz Bosne i Hercegovine i inostranstva. Alat želi aktivno uključiti mlade ljude u stvaranju prostora za pozitivni dijalog i argumente između raznih strana, dijeleći nove tačke gledišta i kritički razmišljajući o vlastitoj prošlosti i prošlosti drugih. Jedan od glavnih ciljeva ovog akcionog plana je da potakne mlade ljude da se aktivno bave historijom i da ih se podrži u kritičkom razmišljanju o svojoj javnoj kulturi sjećanja, povećanjem svijesti, o ulogama i odgovornostima mladih ljudi u procesu očuvanja sjećanja na događaje, promovisanju razmišljanju o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, te tako doprinoseći uspostavi povjerenja između pojedinaca i zajednica različitih sredina radi obnove dijaloga i miroljubivih odnosa.

Panel se sastojao od predsjedavajućeg profesora Jay Rothman-a iz programa o Upravljanju sukobom i pregovorima s Bar-Ilan Univerziteta, dr. Elizabeth McDonnell s Otvorenog Univerziteta u Velikoj Britaniji i dr. Nimrod Rosler-a iz programa o Upravljanju sukobom i pregovorima s Bar-Ilan Univerziteta i moje malenkosti s Internacionalnom univerzitetu u Sarajevu. Glavni govornik konferencije bio je profesor Oliver Ramsbotham s Univerziteta Bradford iz Velike Britanije, koji je govorio o preispitivanju rješavanja sukoba, kada pregovori i dijalog ne uspiju, s posebnim naglaskom na pričanju o važnosti radikalnog neslaganja. Ostali paneli na konferenciji su se bavili raznim temama, uključujući odnos sukoba i religije, metodama istraživanja sukoba i intervencije, susretanje sa patnjom drugoga i njegov odnos otvorenosti prema "drugoj strani," neslužbenom diplomatijom, itd.

Posljednji dan bio je posvećen radionicama.

Održao sam radionicu pod nazivom 'Naša priča - za izgradnju mira kroz priče'. Cilj ove radionice je bio da se predstavi priče kao medij za izgradnju mira kroz pitanja kao što su: "Zašto priče?", "Što je to što žele time postići?", "Može li u postkonfliktnim društvima priče napraviti razliku i ako može, u kojoj mjeri onda?", "Koji oblici priča postoje?"; kako bi predstavili moć priča u izgradnji mira poticanjem na razumijevanje "drugih". Priče imaju poentu; upotrebljavaju moralni pritisak. Priče mogu biti o tome šta bi trebalo biti, radeći na oblikovanju procesa i misli kako bi se donijela promjena. Naratori će pokušati iznijeti prošlost podsjećajući na probleme, potrebe i želje u sadašnjosti kako bi moglo utjecati na budućnost, i time, priče su značajno sredstvo za udruživanje djece i mladih različitih kultura; može igrati važnu ulogu u mirovnom obrazovanju i osnaživanju mladih ljudi da budu mirotvorci. Ako čuju priče drugih ljudi iz drugih sukoba, oni bi mogli shvatiti koliko ljudi na obje strane u sukobu su pretrpjeli i da oni nisu jedini koji pate od ovog društvenog problema i trauma, te tako mogu postati motivirani da rade za promjenu i mir.

Konferencija je pružila dragocjenu mogućnost za razmjenu ideja, iskustava i razmišljanja među academicima i aktivistima koji se bave pronalaženjem načina da se premosti teorija i praksa kreativnog učestovanja u sukobu. Naglasak je bio na važnosti da se osjeća potreba za uključenjem, kako bi se spriječilo više gubitaka i kako bi se pronašao najproduktivniji način da se transformiraju i rješavaju konflikti na kreativan i konstruktivan način. Konkurentske priče su istaknute kao vrlo bitan aspekt, kroz provođenje povjerenja i odnosa na mikro-razini u pronalaženju ravnoteže između bottom-up i top-down pristupa. Osim toga, profesor Ramsbotham je istaknuo važnost socijalnog učenja u predavanju i usvajanje izazova u tome kada se treba drugačije ponašati. To je mjesto gdje teorija i praksa moraju raditi zajedno u prilagođavanju iskustva, jer su, kako je naglasio, u istom košu. Prema Ramsbotham-u, dobar početak bi bio tamo gdje sukobljene strane rade od početka zajedno na promovisanju strateškog razmišljanja unutar samih njih pokušavajući odgovoriti na pitanja poput: gdje smo, gdje želimo ići i kako ćemo doći tamo. ■

Cilj ove radionice je bio da se predstavi priče kao medij za izgradnju mira kroz pitanja kao što su: "Zašto priče?", "Što je to što žele time postići?", "Može li u postkonfliktnim društvima priče napraviti razliku i ako može, u kojoj mjeri onda?", "Koji oblici priča postoje?"

Nacionalizam – obje strane medalje

Od kohezionog elementa zajednice koja okuplja ljude zajedničkog jezika, kulture i naslijeđa do uzroka ratova, progona i genocida.

Piše:
Mirza Hebib

„Ljubav prema Jednome ostavlja dovoljno prostora za mržnju prema mnogim drugima“

kazao je jedne prilike Miroslav Krleža. Malo podrobnija analiza ili tumačenje rečenice ovog velikana pisane riječi vodi nas upravo na početak rasprave o pozitivnim i negativnim stranama nacionalizma. Kao i svaku drugu pojavu u svijetu, nacionalizam možemo promatrati iz više perspektiva, s pozitivne strane to je pojava koju se može skoro pa izjednačiti s ljubavlju prema domovini, domoljubljem ili patriotizmom, dok se s druge strane taj isti nacionalizam može poistovjetiti sa šovinizmom prema pripadnicima svih ostalih nacija.

Riječ nacija izvedena je od latinskih riječi *nasci* što znači rođen i *natio* što označava skupnu pripadnost mjestu rođenja. Prvotno značenje riječi *natio* je dakle povezanost ljudi na osnovi mjesta rođenja, a to nadalje znači da je mjesto rođenja osnova za „prirodne“ (naturalne) odnose među ljudima. Najkraće rečeno nacionalizam možemo definirati kao ideologiju (ali i oblik ponašanja) koja traži da nacionalna samosvijest i etnički ili jezični identitet dobiju svoj politički izraz.¹ Historijski gledano nacionalizam (i kao pokret i kao ideologija) relativno je mlada pojava koja nastaje s dolaskom demokracije,

industrijalizacije i teorije o narodnom suverenitetu.²

1. Nacionalizam kao najdugovječniji i najrazumniji kohezioni element

Tokom XIX st., u razdoblju nacionalnih pokreta i buđenja nacionalnih svijesti unutar zajednica naroda širom Europe, nacionalizam postaje najuspješnija politička sila. Proistekao je iz dva osnovna izvora: romantičarskog izražavanja „osjećaja“ i „identiteta“ te liberalnog zahtjevanja da se zakonita država treba temeljiti na „ljudima“, a ne na, primjerice, Bogu, dinastiji i imperijalističkoj dominaciji. I romantični „nacionalizam identiteta“ i liberalni „ljudski nacionalizam“ su u osnovi bili pokreti srednje klase koja u XIX st. traži državu.³ Nacionalizam se u suštini razvija iz ideje da se država sastoji od domicilnog stanovništva nekog područja, odnosno iz ideje da jedan narod putem države ispolji svoju političku volju. U svakom slučaju može se konstatirati kako je to najdugovječniji i najrazumniji oblik zajednice, zajednice koja okuplja ljude zajedničkog jezika, kulture i naslijeđa.⁴ Ako zanemarimo pojave u kojima su pojedine države namećući politička ograničenja na nekom području, naseljavale ljude na ta područja te ih proglašavali „nacijom“ i na prvi pogled je jasno kako

1. N. Fanuko, Politika i gospodarstvo, ŠK, Zagreb, 2000., str. 47.

2. N. Fanuko, *ibid.*, str. 48.

3. Definiranje prema Modern History Sourcebooku.

4. N. Fanuko, Sociologija, ŠK, Zagreb, 2004., str. 171.

izaberimo mir zajedno

je nacionalizam zapravo jedna pozitivna ideologija, ideologija istinskog domoljublja i patriotizma. Po Rotu i Havelki postoji 5 oblika nacionalne povezanosti. Bitno je naglasiti kako su isključiva nacionalna povezanost i nepostojanje nacionalne povezanosti krajnje kategorije.⁵ Isključiva povezanost naglašava povezanost za vlastitu naciju i ocjenjuje da je ta povezanost jedino važna i značajna (etnocentrizam), dok je nepostojanje nacionalne povezanosti označava naciju u kojoj je isticanje nacionalnih osjećaja štetno i nepotrebno (individualizam ili anacionalizam).

Problemi nacionalizma upravo se javljaju u ovim krajnjim kategorijama, nepostojanju nacionalne povezanosti, tj. krajnjem individualizmu osoba u zajednici što predstavlja raspad, uništenje, odnosno nepostojanje nacije. Nacija u kojoj njeni pripadnici nemaju osjećaj pripadnosti naciji nije nacija, nije čak ni narod, već je prosti zbroj pojedinaca. Druga krajnost jest isključiva povezanost, odnosno krajnji etnocentrizam koji zanemaruje postojanje svih ostalih i koji u pretjeranoj „ljubavi“ prema svom narodu, svojoj naciji počinje gajiti mržnju prema svima ostalim.

2. Ljubav koja stvara mržnju

Nacionalizam se u XIX stoljeću nameće kao dominantna ideologija, ali u različitim interpretacijama vrhunac svoje negativne konotacije pokazuje u XX stoljeća stojeći kao jedan od glavnih uzroka Prvog i Drugog svjetskog rata, odnosno cijelog niza etničkih sukoba od kojih mnogi traju i do danas.⁶ Još u XIX stoljeću se nacionalizam kod pojedinih skupina ljudi počinje izražavati kao rasizam i imperijalizam, ali svoju okrutnost i vrhunac pokazuje kao podloga fašizmu, nacizmu i ostalim totalitarnim režimima XX stoljeća. Krajem XX stoljeća nacionalizam se pod određenim okolnostima počinje izražavati i u obliku vjerskog fundamentalizama.⁷

S obzirom na ulogu koju je odigrao u izbujanju nekih od najkrvavijih događaja

u historiji, nacionalizam uglavnom ima negativan predznak te se povezuje uz etničku netoleranciju, etničko čišćenje i šovinizam. S druge strane mu se često iz ideoloških razlika i svih negativnih stvari koje su se dogodile pod utjecajem nacionalističke ideologije zaboravlja pridodati pozitivan predznak koji se prije svega manifestira u obliku oslobodilačkih pokreta protiv velikih imperijalističkih sila (Velika Britanija – Indija), odnosno kada daje poticaj za napredak kulture i tehnologije kroz miroljubivo natjecanje nacionalnih država.

3. Nacionalizam kao sredstvo pozitivne i negativne mobilizacije

U XX stoljeću ratovi su se gotovo uvijek vodili na nacionalnoj osnovi. I oni koji su se vodili između ideologija imali su nacionalnu suštinu. Ako bolje promotrimo Hladni rat, koji je vođen između dvije ideologije kapitalizma i socijalizma, suštinski on predstavlja rat između SSSR-a i SAD-a za vlastite interese. Vrlo rijetko u tadašnjoj, ali i sadašnjoj literaturi nalazimo korištenje riječi Sovjeti, u principu se koristi pojam Rusi, što zapravo i jeste tačno budući je rat koji se vodio bio zapravo sukob dvaju nacija.⁸

U procesu dekolonizacije i borbe protiv imperijalizma, težnja za vlastitom nacijom i slobodom također je bila glavni pokretač narodnih snaga. Mogli bismo ustvrditi da je za stjecanje nacionalne države, odnosno političko organiziranje nacije najzaslužniji osjećaj nacionalizma. Nacionalizam se pokazao kao jak mobilizator naroda u borbi za političku samostalnost. I prije pojave nacija u XIX stoljeću mobilizacija se vodila se na etnocentrističkoj osnovi, „mi“ i „oni“, odnosno „oni“ ili „mi“.⁹ Uzmemo li u obzir da je i u staroj Grčkoj poč. V st. postajala svijest o postojanju grupe veće od polisa, u Grčko-perzijskim ratovima, ujedinjeni Grci, odlučno su se suprotstavili osvajaču. Pripadnici različitih polisa, ali povezani zajedničkom

5. I. Šiber, Izborne orijentacije i ideologijski sukobi tijekom Drugoga svjetskog rata, Polit. misao XXXIV br. 2, Zagreb, 1998., str. 104-128.

6. S. Ravlić, Suveremene političke ideologije, Političke kulture, Zagreb, 2003., str. 48-54.

7. S. Ravlić, *ibid.*, str. 58.

8. M. Bauk, Nacionalizam i rat, Polit. misao XLIV br. 1, Zagreb, 2007., str. 93-112.

9. M. Bauk, *ibid.*

mreža za izgradnju mira

kulturom, jezikom, religijom i ciljem da se odbrane pružaju uspješan otpor. Primjer starovjekovne Grčke može se primjeniti i na stvaranje nacionalnih država Talijana i Njemaca u XIX st.

Najbolji primjer korištenja nacionalizma u svrhu mobiliziranja stanovništva u XX stoljeću jeste primjer iz 1942. g., iz vremena kada je Hitler nanosio velike poraze Crvenoj armiji pa je stoga Staljin odlučio s ciljem mobiliziranja stanovništva koje je sve više gubilo moral, pozivati na pravoslavlje, odbranu ruske (i bjeloruske, ukrajinske,...) nacije te ratova iz carske prošlosti.¹⁰

Dakle u suštini, u svim ratovima, revolucijama i sukobima vezanim s državama ima doza nacionalizma, odnosno kako navodi Bauk: „Nacionalizam teško može opstati bez rata, nacionalizmu je rat potreban, zaraćenim stranama je potreban nacionalizam“.¹¹

4. Nacionalizam kao uzrok ratova, progona i genocida

Možemo li postaviti tezu da je nacionalizam uzrok svih ratova? Možemo, ali odmah upadamo u „zamku“ budući nisu svi ratovi vođeni između različitih država i naroda. Uzmimo kao studiju slučaja građanski rat, sukob pripadnika istog naroda unutar države. Na prvi pogled nema nacionalizma, ali ako malo dublje promotrimo materiju uočiti ćemo kako u historiji nije bilo građanskog rata u kojem određena država, kao vanjski faktor, nije podržala neku od sukobljenih strana. Dakle opet doza nacionalizma, grupacija prima pomoć vanjskog faktora – izdajnici su, više grupacija prima pomoć vanjskih faktora – na različitim su nacionalnim stranama. I u revolucijama se sukobljavaju pripadnici iste nacije, no uvijek se kasnije uključe vanjski činitelji.¹²

U Africi danas ne možemo govoriti o nacionalnim nego o etničkim sukobima. Primjer su sukob između Tutsija i Hutua u Ruandi, sukobi u DR Kongu. U Aziji su to ratovi u multietničkom Afganistanu i Iraku. U Americi ih trenutno nema, no u svim gore navedenim primjerima mogu se uočiti određena nacionalistička uplitanja.

Nacionalizam je u Evropi zasigurno uz ekonomske čimbenike jedan od glavnih uzroka Prvog svjetskog rata. Velike imperijalističke sile borile su se međusobno zbog podjele kolonija na „naše“ i „vaše“, odnosno na „mi“ i „oni“. Pojava nacionalsocijalizma u Njemačkoj uzrokovana je krajem Prvog svjetskog rata i nepravdenim Versailleskim mirom kojim je Njemačka totalno uništena. U lošem ekonomskom stanju i uz sve prisutnije radikalne ideje na političkoj pozornici Hitler dolazi na vlast. Pojedini autori tvrde kako je nacionalsocijalizam podigao moral Njemcima i homogenizirao ih. Rat koji je započeo pokazao je kolika može biti kobna moć mobilizacije pomoću nacionalizma. Golema odšteta koju je Njemačka nakon Prvog svjetskog rata

Velike imperijalističke sile borile su se međusobno zbog podjele kolonija na „naše“ i „vaše“, odnosno na „mi“ i „oni“.

morala plaćati mobilizirala je nacionalne snage koje su se ratom pokušale riješiti toga. Mislim da je nepotrebno naglašavati šta je sve ta nacionalistička teorija proizvela u razdoblju od pet godina te koliko negativan i neizbrisiv trag je ostavila na čovječanstvo.

Međunacionalni sukobi su se u Evropi posebno razbuktili padom Berlinskog zida, odnosno padom socijalističkih režima. Međunacionalne napetosti koje su godinama potiskivane izašle su na vidjelo. Primjer su ratovi u bivšoj Jugoslaviji, čečensko-ruski sukob i drugi. Tako na primjer Srpska akademija nauka i umjetnosti 1986. godine objavljuje Memorandum u okviru kojeg iznosi temeljni politički plan srpskog naroda. Upravo učvrstivši svoju nacionalističku ideologiju, godina njegovanu od strane nekih pojedinaca i tajnih institucijama, uz pomoć medija mobilizirali su velike dijelove srpskog naroda što je rezultiralo kretanjem u osvajačko-pljačkaške pohode s ciljem

10. O nacionalizmu, Opća i nacionalna enciklopedija, Zagreb, 1977., svezak 4, str. 346.

11. M. Bauk, ibid.

12. M. Bauk, ibid.

izaberimo mir zajedno

ostvarivanja ideološke tvorevine. Ti pohodi rezultirali su etničkim čišćenjima pojedinih prostora, genocidom, ali i sve jačem razvoju nacionalističkih ideologija drugih „naroda i narodnosti“ bivše Jugoslavije koje su se u raspadu Jugoslavije javile kao otpor velikosrpskoj ideologiji. Iz tih razloga danas na područjima ex Jugoslavije imamo dosta polarizirana biračka tijela, jake nacionalne ideologije, ali nažalost i određenu dozu mržnje prema drugim narodima, svojim sugrađanima, susjedima, svrstavajući ih u grupaciju „oni“.

5. Zaključak

U svojoj biti nacionalizam je pozitivna pojava koja se može izjednačiti s domoljubljem i osjećajem pripadnosti određenoj zajednici. Nacionalizam je u historiji bio temelj stvaranja nacionalnih država, ali i osnova za napredovanje i očuvanje nacionalnih zajednica. Nacije ne bi postojale da u društvu ne postoji određena doza nacionalizma, odnosno nacionalnog osvještenja te napominjem kako smatram da napredka za društvenu grupu nema bez pobuđene nacionalne svijesti i želje za napredak svoje zajednice.

Može se također reći kako gotovo da i nema rata u kojem nacionalizam nije bio prisutan, bilo kao sredstvo mobilizacije, bilo kao jedan od njegovih uzroka. I u ratovima nacionalizam ima pozitivne strane, a u današnje vrijeme nacionalni osjećaji svakako mogu biti pozitivan element nacionalne integracije i formiranja pojedinca u sklopu vlastite zajednice.

Nažalost, nacionalizam je puno više izražen u svom drugom obliku, u negativnom kontekstu, u obliku etnocentrizma i mržnje prema drugima. Nacionalizam je jedan od osnovnih uzroka najvećih zločina koji su se dogodili u historiji, jedan je od razloga etničkih čišćenja i genocida. Nacionalizam je uvijek povezan uzročno-posljedično i kao posljedicu stvara nacionalistički otpor od strane drugih naroda. U tim odnosima vrlo često dolazi do raznih sukoba, a zasigurno je jedan od poznatijih primjera u svijetu jest primjer Velikosrpske ideologije i plana o širenju na područja Bosne i Hercegovine i Hrvatske te negacija postojanja drugih naroda na tim područjima.

Nacionalizam je jedan od osnovnih uzroka najvećih zločina koji su se dogodili u historiji, jedan je od razloga etničkih čišćenja i genocida.

Razgraničenje pozitivnih i negativnih strana nacionalizma je teško pitanje, ali rezimirajući ovaj rad mogli bismo kazati kako je nacionalizam pozitivan sve do trenutka pojave negacije i mržnje prema ostalim narodima. I za kraj izražavam mišljenje u nadogradnji na misao Miroslava Krleže kako u nacionalnim osjećajima treba graditi ljubav, ali ne ostavljati prostora za mržnju prema ostalima. ■

mreža za izgradnju mira

info@mreza-mira.net

www.mreza-mira.net

www.facebook.com/mzim.bh

Nastavak sa strane 2

Svjedoci/kinje smo da se zadnjih nekoliko godina na zapadu dešava da desnica bude najbiranija i samim time najzastupljenija politička opcija te da se svijet suočava s regresivnim trendom porasta nacionalizma i ksenofobije. U BiH, po statutima političkih stranaka imamo stranke koje naginju ljevici i desnici, što znači da postoje političke opcije koje pripadaju lijevom centru i one koje pripadaju desnom centru. Ali ipak, s njihovim programom, javnim istupima i percepcijom glasača/ica stranke u BiH se koliko toliko smatraju ljevicom i desnicom.

Iz ovih razloga nam je jako važno da znamo da li žene u BiH imaju potpunu slobodu izbora u očima onih koji vladaju i na koji način to pokazuju?

S druge strane, Bosna i Hercegovina je potpisnica brojnih konvencija koje je obavezuju na njihovu primjenu, no one nažalost vrlo često imaju tek posrednu ulogu i služe samo za razvoj domaćeg zakonodavstva i politika u oblasti prava žena i rodne ravnopravnosti, a vrlo rijetko se tužbe i presude pozivaju na standarde ratifikovanih konvencija. Još uvijek nije uspostavljen funkcionalan mehanizam zakonske regulative niti se uspostavio institucionalan sistem glede uočenih slučajeva diskriminacije na osnovu kojeg bi se napravila politika prevencije diskriminacije nad ženama.

U toku sedmice nakon 8. marta, sva pitanja koja su aktivisti i aktivistkinje nosili/e na transparentima će biti poslana leaderskim strankama u BiH u nadi da ćemo dobiti odgovore, te ćemo odgovore prosljediti javnosti, kako bi javnost bila upoznata sa stavovima leaderskih organizacija po pitanju ženskih ljudskih prava.

Podsjećamo da je Međunarodni dan žena dan posvećen ženama i njihovim ekonomskim, političkim i društvenim ostvarenjima. Početak obelježavanja osmog marta kao dana žena povezan je sa čitavim nizom akcija i protesta koje su organizovale radnice tekstilnih i drugih industrija, boreći se za poboljšanje radnih uslova, povećanje plata i uopšte bolji položaj žena. Jedan takav protest održan je 8. marta 1857. u Njujorku. Ove žene, osnovale su svoje prvo udruženje, dvije godine kasnije. Iz godine u godinu, uslijedili su novi protesti na dan 8. marta. Posebno se istakao protest iz 1908., kada je 15.000 žena marširalo ulicama Njujorka, zahtevajući pravo glasa, kraće radno vrijeme i bolje plate.

Druga Internacionala (organizacija socijalista i radničkih partija) je 1910. organizovala prvu međunarodnu žensku konferenciju u Kopenhagenu. Tada je proglašen Međunarodni dan žena, koji je predložila ugledna njemačka socijalistkinja Klara Cetkin, ipak datum ovog praznika nije bio objavljen. Sljedeće, 1911. godine, ovaj dan je obelježilo više od milion ljudi u Austriji, Danskoj, Nemačkoj i Švajcarskoj.

Od davne 1913. godine, kada je u Sarajevu održana prva „Proslava ženskog dana“ popularnog 8. marta, situacija se nije znatno poboljšala. Žene su dobile pravo glasa, međutim na pozicijama odlučivanja ih je veoma malo, imaju posao ali i nejednake plate sa svojim muškim kolegama, nasilje nad ženama je u velikoj mjeri zastupljeno.

Osmi mart je prihvaćen kao Međunarodni dan žena 1917. godine. Na zapadu, Međunarodni dan žena obilježavao se tokom 1910. i 1920, da bi pao u zaborav do 1970-ih, kada ga na vidjelo iznosi probuđeni feministički pokret. ■